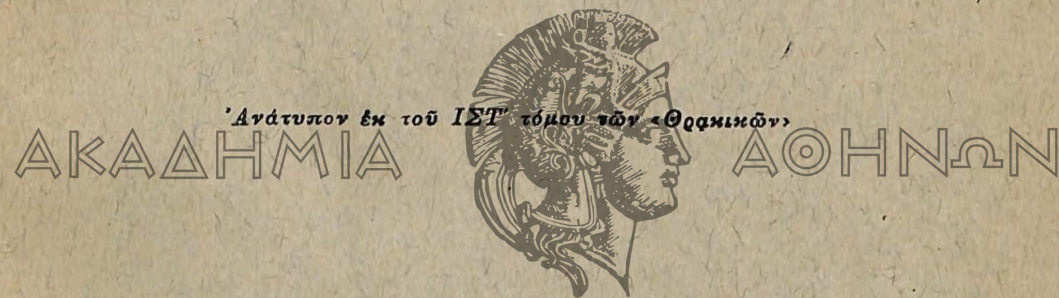

26
ΦΩΤΙΟΥ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ : Ι. Λ. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23

1941

ΦΩΤΙΟΥ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

ΘΡΑΚΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ ΙΣΤ' τόμου τῶν «Θρακικῶν»
ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Ι. Α. ΑΛΕΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ 23

1941

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΘΡΑΚΙΚΗ ΓΛΩΣΣΟΓΡΑΦΙΑ

Ἀπὸ τῆ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς.

Γενικὲς παρατηρήσεις.

Φθογγολογικά. Κλίσεις ὀνομάτων καὶ ρημάτων κλπ.

«... Γὰ τοῦτο πρέπει ν' ἀγαπᾶτε καὶ νὰ μὴν καταφρονᾶτε τὴς ντοπιολαλιῆς, ὅπου ὁ γλωσσοπλάστης λαὸς ἤσυχος καὶ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὴν σχολαστικὴ συνεργίᾳ τῶν λογιωτάτων ἐπεξεργάζεται καὶ καταστήνει ἀθάνατη τὴν ἱερὴ παρακαταθήκη ποὺ λέγεται ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Φιλήντας

Γενικὲς παρατηρήσεις.

Ἡ Τσεντῶ καθὼς ἔχει γραφῇ καὶ σὲ προηγούμενα τεύχη τῶν «Θρακικῶν», εὐτάτε μεγάλη κομποπολιτὴς ἐπαρχίας Σηλυβρίας, σὲ ἀπόσταση μιᾶς περίπου ὥρας ἀπὸ τὴν ἀκρογιαλιά τῆς Προποντίδος. Ἄν καὶ βρίσκουνταν ὅμως στὴ Βόρεια Ἑλλάδα, ἡ γλῶσσα τῆς δὲν εἶχε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ιδιωτισμοὺς ἄλλων βορειοελληνικῶν περιφερειῶν, κ' εἴταν ἔτσι πὺ κοντὰ στὴν κοινὴ μας λαλουμένη.

Πρῶτα πρῶτα πρόφερναν ἐκεῖ κατὰ τὸν συνηθισμένο στὰ μεγάλα κέντρα τρόπο ὅλα τὰ γράμματα καὶ δὲν διακρίνονταν κατὰ τὴ συνομιλία τῶν κατοίκων τῆς καμμιᾶ ιδιωτικῆς προφορᾶ ἀπὸ ἐκεῖνες, ποὺ φανερόνουν τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, ὅπως εἴτανε ἡ προφορὰ τῶν Ἀδριανουπολιτῶν στὶς συνοικίαις τους, ὅπου συνήθιζαν π. χ. τὸ σ παχί· λ. χ. στὶς λέξεις· σιαπάν, σιακάτ κτλ., τὸ λ γλωσσουρανικὸ καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἄτονου ι στὶς καταλήξεις· π.χ. βακάλς, Μιχάλς, δαμάλ, δαβούλ κτλ. ἀντὶ βακάλς, Μιχάλς, δαμάλ, δαβούλ κτλ., τὸ κ λαρυγγικὸ στὴν ἴδια περίπτωσι π. χ. αὐλάκ, βαμπάκ, βαράκ, Νικολάκ κτλ. ἀντὶ αὐλάκι, βαμπάκι, Νικολάκι κ' ἄλλα πλεῖστα τέτια βορειοθρακικά, ποὺ μπορεῖ νὰ διῇ κανεῖς καὶ στὸ Γλωσσάριον τῆς Ἀδριανουπόλεως τοῦ Γ. Λαμπουσιάδη, ποὺ δημοσιεύθηκε στὰ «Θρακικά» Τόμ. Α' τευχ. 3—4 καὶ ἐπόμεν.

Σημείωσις. Ἐπειδὴ στὸ ἀλφάβητον τῆς νέας ἑλληνικῆς λείπει ψηφί, ποὺ νὰ παραστήνῃ τὸ φθόγγο ντ, καθὼς τὸν ἀκοῦμε στὴν πρώτη συλλα-

βή τῆς λέξης ντύνουμαι, μεταχειρίζουμαι στὶς λέξεις ποὺ τὸ ἔχουν, τὸ γράμμα d καὶ γιὰ τὰ κεφαλαῖα τὸ D· π. χ. αἶδε, δούβα, Δόμνα κτλ. Στὶς λέξεις, ποὺ εἶχανε γκ, χωρὶς νὰ ἀκούγεται τὸ γ ὡς ἔνρινο ν, μεταχειρίζουμαι τὸ λατινικὸ στοιχεῖο g· π. χ. Βγαγέλιο, gaργαλλῶ, galnῶ κτλ., καὶ στὶς λέξεις, ποὺ δὲν ἀκούγονταν τὸ μ στὸ σύμπλεγμα μπ μεταχειρίζουμαι τὸ γράμμα b· π. χ. βαστό, bodίζω, ὀβλή κτλ.

Ἡ ἀπαγγελία ἐπίσης εἶταν κανονικὴ στὴν Τσεντῶ, μὲ τὸν τόνο τῆς φωνῆς ὁμαλὸ καὶ χωρὶς τὸ χαρακτηριστικὸ ἐκεῖνο μάκραιο τῆς τελευταίας συλλαβῆς, ποὺ ἐπικρατοῦσε σὲ μερικὰ τμήματα τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὅπως στὰ περὶχωρα τῆς Βίζας, ὅπου οἱ χωρικοὶ ἔσερναν τὴ φωνή τους παραποινάρικα στὸ τέλος τῆς λέξης, ὅταν προπάντων ἐρωτοῦσαν· π. χ. τί κάνεις ; , κ' ἴσως γι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι ἄλλων ἐπαρχιῶν τοὺς ὠνόμαζαν ἐμπαιχτικά Κανανάδες.

Τὸ πνεῦμα τῆς Ἀρχαίας.

Χρωμάτιζαν ὅμως τὴ συνομιλία τους στὴν Τσεντῶ μὲ διαφόρους λεκτικούς τρόπους, γιὰ νὰ δίνουν ἀνάλογο τόνο καὶ ζωρότητα στὴν ἐκφραση. Μεταχειρίζονταν δηλαδὴ ἀφθονες μεταφορές, ἀλληγορίες, εἰρωνεῖες κ' ἄλλα διάφορα συντακτικὰ σχήματα, ποὺ ἐνθυμίζουν σὲ πολλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ λόγου.

Διάφοροι φραστικοὶ τρόποι.—Α. χ. γιὰ νὰ ζητήξουνε κάτι μεταχειρίζονταν ἀρνητικὴ ἐρώτηση στὴν ὀριστικὴ ἀντὶ νὰ βάλουν προστακτικὴ· π. χ. δὲ γάθειςαι ; , δὲ μὲ δίνεις κομμάτι νερό ; , δὲ θὰ πάρτε κ' ἐμένα στὸ Παναγύρ ; , κτλ., ὅπως δηλ. κ' ἡ Ὀμηρικὴ βασιλοπούλα Ναυσικά ρωτοῦσε τὸν πατέρα τῆς·

«Πάππα φίλ, οὐκ ἂν δὴ μοι ἐφοπλίσεις ἀπήνην
ὑψηλὴν ἑὺκυκλον, ἵνα κλυτὰ εἴματ, ἄγωμαι
ἐς ποταμὸν πλυνέουσα, τὰ μοι ρεγυπώμενα κεῖται ;»

Ὅμ. Ὅδ. Ζ 57, καὶ κατὰ τὴ μετάφραση τοῦ Ἀργ. Ἑφταλιώτη·

«Καλέ μου κύρη, ἐν' ἀψηλὸ δὲ θὰ μοῦ βρῆς ἁμάξι
μ' ὁμορφες ῥόδες, τὰ λαμπρὰ φορέματα νὰ πάρω,
ποὺ λερωμένα κοίτονται, στὸ ρέμα νὰ τὰ πλύνω ;»

ἀντὶ νὰ τὸν πῇ· ἐτοίμασέ με τ' ἁμάξι, νὰ πάγω νὰ πλύνω κτλ. ποὺ δὲ θὰ εἶταν καθόλου λεπτό. Παράβ. Σοφ. Αἴας 75, Εὐρ. Ἀνδρ. 1066.

Ἄλλοτε ἐπανελαμβάναν κ' ἀρνητικὰ τὴ θετικὴ ἐρώτηση, γιὰ νὰ τὴν κάμουν ἐντονώτερη, καὶ ν' ἀποσπᾶσουν ὅπως κ' ὅπως μίαν ἀπάντη-

ση· π.χ. θέλω σίγουρα νὰ ξαίρω, θὰ πᾶς γιὰ δὲ θὰ πᾶς ; , θ' ἀνοίξετε γιὰ δὲ θ' ἀνοίξετε ; , θὰ μὲ πλιερώσης γιὰ δὲ θὰ μὲ πλιερώσης ; — Παράβ. τὸ αἰσχυλικό· «ἀκούετ' ἢ οὐκ ἀκούετ' ἀσπίδων κτύπον ;» Αἰσχ. Ἑπτὰ ἐπὶ Θ. 202.

Ἐρωτοῦσανε κατὰ ἀρνητικὰ, γιὰ νὰ προκύπτει συμπερασματικὰ ἡ ἀντίθετη θετικὴ ἀπάντηση ἀπὸ τὴν ἀρνητικὴ ἐρώτηση· π. χ. ἄθρεπος ἐν' αὐτός ; δὲ θέλι ξύλο ; ἐννοεῖται· δὲν εἶναι ἄνθρωπος, θέλει ξύλο κτλ. Παράβ· τὸ δημοσθένειο· «οὐ βάρβαρος Φίλιππος, οὐχ ὅ,τι ἂν εἴποι τις ; Δημοσθ. 2,16.

Σ' ἄλλη περίπτωσι διατύπωναν μὲ τέτιο τρόπο τὴν ἐρώτηση, ποὺ νὰ μὴ χρειάζεται ἀρνητικὴ ἀπάντηση, ἀλλὰ νὰ βγαίνει ἀμέσως ἓνα γενικὸ συμπέρασμα· π. χ. μόν ἐσὺ θέλεις νὰ φᾶς ; , μόν ἐσὺ ἔχεις ψυχὴ ; , ἡ ἐκκλησίᾳ δική τ' ἐναι ; (ἐννοεῖται· ὅχι· ὅλοι θέλουνε νὰ φᾶνε, ὅλοι ἔχουνε ψυχὴ, ἡ ἐκκλησία ἀνήκει σὲ ὅλους). Παράβ. τ' ὁμηρικό· «μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεΐδαι ;» Ὅμ. Ἰλ. Ι. 340.

Σὲ παρομοία περίπτωσι μεταχειρίζονταν παρωχημένο χρόνον τῆς ὀριστικῆς, ἀντὶ νὰ βάλουν ὑποθετικὴ φράση· π.χ. ἡῦρες φαγί, φάγε, ἡῦρες ξύλο, φεύγα, ἦρτε κανεῖς νὰ πάρ, δός τον ἀπὸ κεῖνο. Δηλαδὴ ἂν εὔρης φαγί, φάγε, ὅταν σὲ λένε ὀρίστε στὸ τραπέζι, κάτσε νὰ φᾶς κτλ. Παράβ. λε· «ἀδικεῖ τις ἐκόν ; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατὰ τοῦτο». Δημοσθ. 18,274.

Συνήθιζαν ἐπειτα ἀπὸ μιὰ φράση νὰ ἐπαναλαμβάνουν τὸ πρῶγμα, ποὺ ἀνάφεραν μὲ τὴν ἐρωτηματικὴ ἀντωνυμία τί, γιὰ νὰ ἐξάγουν τὴν ἀξία του· ἔκουψ' ἓνα κοριὰς ὁ Κώστας, ἀμὰ τί κοριὰς· νὰ διῆς ἓνα κορίτς κειπέρα, ἀμὰ τί κορίτς. Πρβ. τὸ εὐριπίδειο· «τὴν δ' αὖτάλαιναν παρθένον, τί παρθένον». Εὐρ. Ἰφ. Αὐλ. 460.

Συνηθίζανε δυνητικὴ φράση σὰν τοὺς ἀρχαίους ἀντὶ προστακτικῆς· π.χ. μποροῦσες νὰ πᾶς ἴσαμ' ἐκεῖ· Πρβ. «χωροῖς ἂν εἴσω» Σοφ. Ἦλ. 1494.

Μεταχειρίζονταν προστακτικὴ, ἀντὶ νὰ βάλουν ὑποθετικὴ φράση· π.χ. ἔλα, καὶ θὰ διῆς δὲ bobá σ', ἐσὺ πέρανα ξανά ἀπὸ δῶ, καὶ λογαριάζμαστε, δηλ. ἂν θὰ περάσης ξανά, θὰ σὲ δείξω ἐγὼ κτλ. Πρβ. «συμκρὸν λαβέ, καὶ πάντα εἴσει ἂ βούλομαι» Πλ. Θ.

Συνηθισμένος ἐκφραστικὸς τρόπος εἶτανε καὶ δι' ἀντὶ τοῦ παρατατικού τῆς σημερινῆς εὐκτικῆς μεταχειρίζονταν ἀόριστο τῆς προστακτικῆς· π.χ. τὸ ἡῦρες φτηνό, πάρ' το, καημένε· δηλ. ἀφοῦ τὸ ἡῦρες φτηνό, ἄς τὸ ἐπαιρνες, ἔπρεπε νὰ τὸ πάρης. Στὴν περίπτωσι αὐτὴν ὁ μιλητής, ποὺ ἀποδοκιμάζει μιὰ περασμένη πράξη μεταφέρεται νοερῶς στὴ στιγμὴ, ποὺ ἐγινε ἡ πράξι ἐκεῖνη, καὶ προστάζει νὰ γίνη ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε κατὰ τὴ γνώμη του, λησμονῶντας ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι πᾶς δυνατό.

Ὅταν θέλανε νὰ ποῦνε μιὰ γνώμη γενικὴ μεταχειρίζονταν τὸ β' πρόσωπο τοῦ ρήματος ἀντὶ τοῦ τρίτου προσώπου τῆς ἀόριστης ἀντωνυμίας

με τρίτοπρόσωπο ρήμα· π.χ. ζῆσε Μάη νὰ φᾶς τριφύλλι καὶ τὸν Ἀγουστο σταφύλι, φύλαγε τὰ ροῦχα σ' νᾶχ'ις τὰ μισά, μὲ δὲ δικὸ νὰ φᾶς, νὰ πιῆς κι' ἄλεσφερίς νὰ μὴ γάμης. Παράβ. «σπεῦδε βραδέως», «χρόνου φείδου», «τῶν μεγάλων κακῶν ἰεῖς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις» Σοφ. Αἴας 114.

Πολὺ συχνὰ μεταχειρίζουνταν καὶ τὸν λεγόμενο ἱστορικὸ ἐνεστώτα· π.χ. done βάζω πῖς καὶ βορστά, done δίνω καναδυὸ κτλ. Παράβ.

«... ἂν δὲ καὶ αὐτοὶ

βαίνομεν ἀχήμενοι θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες...»

ἀντὶ νὰ πῇ δηλ. ὅτι ἀνεβήκαμε κ' ἐμεῖς, ὅπως λέγεται στὴ μετάφραση Ὀδυσσεύς τοῦ Ζαχαροπούλου

«κ' ἔπειτα βάλαμε τ' ἀρνιά, καὶ μπήκαμε κ' οἱ ἴδιοι

χύνοντας δάκρυα φλογερά, κατὰκαρδα θλιμμένοι...»

Ὁμ. Ὀδ. Α. 5.

Ἐπίσης εἵτανε σὲ μεγάλη χρῆση ὁ γνωμικὸς ἀόριστος, ἰδίως στὶς παροιμίες καὶ στὰ ρητά· π.χ. ὁ τρελλὸς εἶδε δὲ μεθυμένο κ' ἔφκε,

κατὰ μάννα κατὰ κῆρ

ἔκαμαν καὶ γιὸ Ζαφεῖρ.

Πρβ. τὸ ἰσοκρατικὸ «τὰς τῶν φαύλων διανοίας ὀλίγος χρόνος διέλυσε».

Σὰν τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας, ὅταν ἀκούαν ν' ἀναφέρεται τ' ὄνομα κάποιου, ποὺ δὲν ἤθελαν ν' ἀκούσουν ὡς τοῦτο εἶπαι, σὰν νὰ μὴ καταλάβαιναν· ὁ Κυριάκος τὸ εἶπε; ποῖος Κυριάκος; Ἔτσι καὶ στὴν ἀρχαία «ποῖος Ζεὺς»;

Τὸ σπῖτι κι' ἄλλες λέξεις ποὺ ἐννοοῦντανε εὐκολα, παραλείπονταν στὴν ὁμιλία· π.χ. Ποῦ εἴσανε; στς' ἄμνις. Στῇ Σουσῆς θὰ πάγω· Θέρος, τρύγος, πόλεμος. Πῆττα, κότα δὲ Γιαννάρ, πετεινὸ δὲν Ἀλωνάρ. Πρβ. τὸ πλατωνικὸ «εἰμι εἰς Ἀγάθωνος» Πλ. Συμπ. 176.

Συντακτικὰ σχήματα.

Ἀπάνου κάτου εἵτανε σὲ χρῆση ὅλα τὰ σχήματα τοῦ ἀρχαίου συντακτικοῦ, καὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ὁμοιότητα τῆς σημερινῆς ἐλληνικῆς πρὸς τὴν ἀρχαία φαίνεται περισσότερο ἀπὸ τὰ σχήματα τοῦ συντακτικοῦ, δηλαδή ἀπὸ τίς γλωσσικὲς ἰδιοτροπίες, παρὰ ἀπὸ τοὺς γενικοὺς συνακτικούς κανόνες ἔτσι μεταχειρίζουνταν ἐκεῖ λ. γ.

α) τὴν πρόληψη στὸ κατηγορούμενο· π.χ. ὁ Ἀπόστολος σπούδαξε γιατρός, δηλαδή σπούδαξε κ' ἔγινε γιατρός. Ἡ Κατίνα μαθαίνει ράφτρα. Θὰ πέσω μικρός. Γύρσε νοτιά. Δικηγόρος σπουδάζεις ναι Φώτ; Παράβ. «Φίλιππος μέγας ἠδύθη». Δημοσθ. 2, 5., «ἤρετο τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα» κτλ.

β) τὴν πρόληψη στὸ ὑποκείμενο τῆς δευτερεύουσας πρότασης, ὅταν ἀπὸ συντακτικὴ ἔλξη γίνεται ἀντικείμενο στὴν κυρία πρόταση· π.χ. σὲ ξαίρω τί βιὸς εἶσαι. Done ξαίρω γὼ αὐτόνα τί βατακτῆς πῶναι, ἀντὶ ξαίρω ἐγὼ τί μπαταξῆς εἶναι αὐτός. Παράβ. τ' ἀρχαῖο «Οἶσθα Εὐθύδημον πόσους δδόντας ἔχει»;

γ) τὸ κατηγορούμενο ἀντὶ ἐπιρρήματος στὰ ρήματα, ποὺ σήμαιναν κίνηση· π.χ. ἄσωστοι περνοῦν ἀπόψα. Πῆγε σεινάμενος, κουνάμενος. Ἦρθα βιαστικός, ἀντὶ ἦρθα βιάστικα κτλ. Παράβ. «ἔξισαν οἱ στρατιῆγοι πρῶτοι» Ξενοφ. 7, 1 «ἐφέφωμαι τελευταῖος» Ξενοφ. 7, 2.

δ) τὸν πλεονασμὸ· π.χ. ἐγὼ νησιτικὸς δὲν εἰμι, ἔχω νὰ φάγω. Ἐκεῖνο τ' ἄλογο ἔρμο δέναι, νὰ ξαίρς τὰ λόγια σ', ἔχι δὲ νοικοκύρ του. Ἐσὺ νὰ σωπαίνεις καὶ νὰ μὴ γρύνεις. Παράβ. «ψεύδεται καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγει» Λυσ.

ε) τὸ σχῆμα κατ' ἐξοχὴν, ὅτι δηλαδή ἓνα προσηγορικὸ οὐσιαστικὸ τὸ μεταχειρίζουνταν κάποτε γιὰ νὰ δείξουν ἓνα ἀπὸ τὰ ὁμοειδῆ σημαινόμενά του, τὸ κυριώτερο οὐσιαστικὸ τοῦ εἵδους του· π.χ. κάμνω=ἐπεξεργάζομαι τὸ μαλλί, ποὺ ἀποτελοῦσε τὴν κυριώτερη ἀσχολία τῶν γυναικῶν τοῦ κτηνοτροφικοῦ ἐκείνου χωριοῦ, ἀγραστήρ σήμαινε βακάλικο, διότι αὐτὸ εἵτανε τὸ κυριώτερο κατὰστημα τοῦ χωριοῦ. Φαγὶ λέγονταν τὸ κρέας, διότι ἀπ' αὐτὸ μαγειροῦνταν τὰ καλύτερα φαγητά. Παράβ. τὸ ἄλογο, ἡ Πόλη, τὸ Κάστρο κτλ. τῆς δημοτικῆς καὶ τὸ ἄστυ, ὁ βασιλεὺς κτλ. τῆς ἀρχαίας ἀντὶ αἱ Ἀθῆναι, ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας κτλ.

στ) τὴν κατάχρησιν· π.χ. ἡ καρδιά τῇ καρπουζιοῦ, ἡ μὲν τῇ μαχαίριοῦ, τὰ δόδια τῇ χτένας, τὸ μάτ τῇ κληματιοῦ, τῇ γῆς ὁ ἀφαλός. Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ὀφθαλμὸς ἀμπέλου, γόνυ καλάμου, σελήνη ὀφθαλμὸς νυκτὸς κατὰ τὸν Πίνδαρο κτλ.

ζ) τὸ ἀνακόλουθον σχῆμα· π.χ. ἐγὼ ἡ ψυχὴ μ' βγῆκε νὰ σκάψω, ὁ καινούργιος ὁ ψάλτης μας τὸ λέει ἡ καρδιά τ'. Ὁ Βεργουλάκις τοῦ Σταμάτ χάθηκε τ' ἄστρο τ'. Παράβ. τὸ Ξενοφώντειο «ἐπιπεσὼν τῇ Φαρναβάζου στρατοπεδείᾳ τῆς μὲν προφυλακῆς αὐτοῦ Μυσῶν ὄντων πολλοὶ ἔπεσον». «Οἱ στρατιῆγοι βραχέα ἕκαστος ἀπελογήσαντο». Ξεν.

η) τὴ συνεκδοχὴ. Κατ' αὐτὴν τὸ ἐθνικὸ ὄνομα στὸν ἐνικὸ ἀριθμὸ σήμαινε γενικῶς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο ἢ τὸν ἄρχοντά του· π.χ. ὁ Ροῦσος, ὁ Ἑγγλέζος, ὁ Φραντζέζος κτλ.

Τοῦ Μόσκοβα ἰὰ τόπια, τοῦ Τούρκου τὰ σπαθιά

τ' Ἑγγλέζου τὰ καράβια δὲν εἶναι στὴ θουνιά.

Παράβ. τὸ θουκυδίδειο· «ὁ Συρακόσιος πολέμιος τῷ Ἀθηναίῳ» «ὁ Κόλχος ἀπῆτει τὴν θυγατέρα» Ἡρόδ. 1, 2. Ἐπίσης κατὰ τὸ ἴδιο σχῆμα τὸ ὄργανο ἢ τὸ ἐργαλεῖο σήμαινε περιληπτικῶς ἐκείνους, ποὺ τὸ μεταχειρί-

ζουνται π. χ. ἡ κόσα δηλ. τὸ δρεπάνι σήμαινε· οἱ θεριστάδες. Παράβ. τ' ἀρχαῖο· ἡ ἀσπίς δηλ. οἱ ὀπλίται κτλ.

θ') τὴν ἀλληγορία π. χ. ἅμα δὲ χιονίς' ὁ καιρός, δὲ βερνάει ὁ θυμός του. Ἀσπρισαν τ' Ἀη-νικόλα τὰ γένεια δηλ. χιόνισε. Παράβ. τὸ ἀρχαῖο· «κυνάμων ἀπέχεσθαι»=μὴ πολιτεύεσθαι.

ι') τὸ σχῆμα τῆς ὑπαλλαγῆς π. χ. ἓνα καλὸ τουλούμ τυρί, ἀντὶ ἓνα τουλούμ καλὸ τυρί. Ἐνα καλὸ κουτὶ σαρδέλλες, κτλ. Παράβ. «θάσιον οὔνου σταμνίον». Ἀριστοφ.

ια') τὴν εἰρωνεία δὲ θανάχης ὕρεξη ἐσύ, ἔλεγαν πρὸς τοὺς λαιμάρ-γους. Παράβ. «ὡς ἡδὺς εἶ» ἀντὶ ἀηδῆς κτλ.

Ἡ εἰρωνεία μάλιστα καλλιεργοῦνταν ἐκεῖ συστηματικά. Ἄντρες καὶ γυναῖκες χωρὶς καθόλου νὰ γελοῦν περὶπαῖζαν καὶ ἀλληλοεἰρωνεύονταν μὲ περισσὴ ἐπιδεξιότητα καὶ χάρη. Ἔτσι οἱ εἰρωνεῖες εἶχαν καταντήσει τὸ ἀπαραίτητο ἀλάτισμα κάθε συνομιλίας, καὶ λέγονταν μὲ τόση σοβαρότητα, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ τὸ ἀντιληφθῶν οἱ ἀσυνήθιστοι ξένοι. Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν περνοῦσε εὐχάριστα στὸ χωριό μας ὁ καιρός, καὶ εἶναι πάρα πολὺ κρῖμα ὅτι μαζί μὲ τόσα ἄλλα χάθηκε ἡ ἀνοιχτόκαρδη ἐκείνη ζωή.

Π. χ. καλόγνωμο ἔλεγαν ἐκεῖ τὸν καλόγνωμο, τὸν ἀνὰ πόδ' ἀνθρωπο, τὸν ζαβό, τὸ στραβόξυλο, ποὺ κέμε συνήθως. Χρυσόστομο ἔλεγαν τὸν ἀχρεϊόστομο, ποὺ συνήθιζε χυδαῖες ἐκφράσεις. Ἀγιοπαῖδ, ἀνθρωπο δηλ. τοῦ Θεοῦ, ὠνόμαζαν τὸν κλέφτη, τὸν κακοποιό, τὸν ἐπικίνδυνον ἀνθρωπο. Γιὰ νὰ παραστήσουν τὸν ψευτοπαληκαρᾶ ἔλεγαν ὅτι, «ὁ ἥσκιος του εἶναι βαρὺς», κι' ὅταν ἤθελαν νὰ ποῦν ὅτι ὁ καινούργιος ψάλτης τῆς ἐκκλησίας δὲν βγῆκε ὅπως τὸν ἤθελαν, δὲν ἔλεγαν ὅτι εἶτανε κακός, ἀλλὰ ἔλεγαν ὅτι εἶτανε καλὸς γιὰ τὰ Σαββατόβραδα, κ' ἐννοοῦσαν φυσικὰ ὅτι δὲν εἶτανε ἱκανὸς νὰ ψάλλῃ τῆς προκοπῆς στίς ἀκολουθίες τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἐπισήμων ἑορτῶν.

Μεταφορικὲς λέξεις.

Πάρα πολλὲς εἶτανε οἱ λέξεις, ποὺ χρησιμοποιοῦνται μὲ μεταφορικὴ σημασία. Π. χ. λειτουργιὰ ἔλεγαν τὴν προσφορά, τὸν ἄρτο τὸν προωρισμένο γιὰ τὴν ἐκκλησία. Παναγία τὸ εἰκόνημα τῆς ἐκκλησίας, καὶ Γονατιστὴ τὴ γιορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς. Λάκκο ἔλεγαν τὸν ἀργαλειό, ἴσως διότι τὸν εἶχανε στὰ ὑπόγεια μέρη τοῦ σπιτιοῦ. Πανούκλα ὠνόμαζον τὸ ἀταχτο παιδί, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν πανώλη τὴν κακὴ γυναῖκα. Δάσκαλο τὸν ὑποκινητή. Ὄνομα τὴ φήμη, τὴν ὑπόληψη, καθὼς συναντᾶται ἡ λέξη καὶ στὸν Θουκυδίδη.

Χάβρα λέγανε τὸ σπίτι, ἐξαιτίας τοῦ θορύβου, ποὺ κάμνουν τὰ μικρὰ κυρίως μέλη τῆς οἰκογενείας, κατ' ἀναλογίαν τοῦ θορύβου, ποὺ δημιουργοῦν οἱ Ἑβραῖοι μέσα στίς συναγωγές τους. Φουσάντο ἔλεγαν τὸ θράσος, διότι φουσᾶτο ἄλλοτε σήμαινε στράτευμα, καὶ εἶναι φυσικὸ νὰ εἶναι τολμηρὸς ἐκεῖνος, ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ δύναμη στρατιωτικὴ. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἔλεγαν τὴν καρδιὰ ζαχαρένια, γιὰ νὰ δείξουν ὅτι ὁ ἀξένειαστος ἀνθρώπος δὲν ἤθελε νὰ τὴν πικράνῃ. Ἡ φράση λ. χ. ὅτι ὁ Στράτος δὲν χαλνᾷει δὴ ζαχαρένια τ' σήμαινε ὅτι ὁ Στράτος δὲ χολοσκάνει γιὰ τίποτε, δὲν τοῦ καίγεται καρδί, πεντάρα δὲν δίνει.

Ὁρμηνεύω σήμαινε συμβουλεύω, διότι ὅποιος συμβουλεύει ἀναγκάζεται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν γνώμη του (Ἀδ. Κοραῖ Ἀτακτα Δ' σ. 136). Ἀστοχῶ σήμαινε ξεγνώ, λησμονῶ, διότι ὅποιος ξεχάσῃ κάτι χρήσιμο, δὲν ἐπιτυχαίνει τὸ σκοπὸ του, ἀστοχεῖ. Ἔτσι καὶ τὸ ρῆμα κρυώνω εἶχε τὴ σημασία τοῦ ἀπογοητεύουμαι, χάνω τὸ θάρρος μου. Τὸ τριττονιάζω τὴ σημασία τοῦ γυρεύω κάτι ἐνοχλητικὰ κ' ἐπίμονα ἀπὸ τὴ φωνὴ τρίτς, τρίτς, ποὺ βγάζει τὸ ἔντομο τριτσόνι.

Ἀγραφος=ὅποιος δὲν ὑπακούει.

Ἀνεσκοδώνμαι=ἐτοιμάζομαι νὰ κάμω κάτι.

Ἄνοιχταί=ἔξυπνος.

Ἄξελακίστα=ἀλογόφιστα, χωρὶς προεργασία, ὅπως ὅταν κλαδεύῃ κανεὶς τὸ ἀμπέλι, χωρὶς προηγουμένως νὰ τὸ ξελακκίση.

Ἄλευρογυρίζω=περιφέρομαι γιὰ νὰ ἐπιτύχω κάτι.

Ἄλιπανάβατος=ὠμός, ἄπειρος ἀνθρώπος.

Ἄνεσκώνμαι=εἶμαι πρόθυμος νὰ ἐπιχειρήσω κάτι.

Ἀνακατώματα=διαβολές, σκάνδαλα.

Ἄξυπόλιτος=ἀνθρώπος χωρὶς κεφάλαια καὶ περιουσία.

Ἀρκουδίζω=βαδίζω στὰ τέσσερα, σὺν τὸ μωρό.

βιγλίζω=καραδοκῶ, διὰ νὰ ἐπωφεληθῶ ἀπὸ καμμιὰ εὐκαιρία.

βλογημένο=τὸ ψωμί.

βλογημένι=ἡ ἀρρώστεια εὐφλογία.

βάφω=θυμῶνω πολὺ, διότι ὅποιος θυμῶνει κοκκινίζει.

Γράφω=ἀκούω λόγια, ὑπακούω.

διάβολος=πονηρός.

διαβάζω=ὑποκινῶ.

δεκάριχη σογιά=κουτὸς ἀνθρώπος.

καλοσκαμνίζω=καλοῦποδέχομαι.

κατσιβελεύω=ζητιανεύω.

κλαδεμένος=ὁ Τοῦρκος ποὺ περιτέμνεται.

κουκουλώνμαι=παντρεύομαι.
 κοδοστέχμαι=διστάζω.
 κοφτερός=νουνεχῆς ἄνθρωπος.
 κοιλιόφρανος=ὁ γεννημένος μετὰ τὸν θάνατο τοῦ πατέρα του.
 κρυφόκορη=γυναῖκα μικρόσωμη καὶ εὐτραφής.
 μαγιωμένος=ὁ ἄντρας ποὺ τὸν διενθύνει ἡ γυναῖκα του.
 μακρολαίμιζω=κιννοῦμαι μὲ σκοπὸ νὰ πάρω κάτι ποὺ ὀρέγομαι.
 μεγαλόφλεβος=ἐκείνος, ὁ νέος ἰδίως, ποὺ ἔχει μεγάλη σωματικὴ ἀνάπτυξη.
 μουχλιάζω=ἄνθρωπος ἡλικιωμένος, κουρελιάρης καὶ τεμπέλης.
 νερόκωλος=ἄνθρωπος εὐκολόπιστος, ἀδυνάτου χαρακτῆρος.
 ξενοκρίνω=παραληρῶ, παραμιλῶ.
 πλαγιαζω=πέφτω, νὰ κοιμηθῶ, κοιμοῦμαι, ἡσυχάζω.
 παραστέκμαι=περιποιοῦμαι, ἐπιμελοῦμαι.
 ρυμιζω=φεύγω κάπως κρυφά.
 ροκανίζω=τρῶγω.
 σφιχτός=φιλόργυρος.
 συναστρίζω=εὐνοῶ, δὲν δόνη συνάστρισε τὸ κλῆμα.
 στραβομουτσονιάζω=δυσανασχετῶ.
 τέχνη=τέχνασμα, διαβολιά.
 τρυποκάρυδας=ἔξυπνος σὺν τὸ πούλι τὸ τρυποκάρυδο.
 φεγαροματιάζω=λέγεται γιὰ ἐκείνους, ποὺ ἔπειτα ἀπὸ μιὰν ἀρρώστια οἱ κύκλοι τῶν ματιῶν τους εἶναι πῶς εὐδιάκριτοι μέσα στὶς κόγχες τους.

Μεταφορικὲς φράσεις.

Ἀμέτρητες εἴτανε καὶ οἱ μεταφορικὲς φράσεις, μερικὲς μάλιστα μοι-
 αζοῦν σὺν νὰ εἴτανε μεταφρασμένες ἀπὸ ἀντίστοιχες φράσεις τῆς Ἀρ-
 χαίας καὶ ἀποτελοῦσι μιὰν ἀπόδειξη ἀκόμη ὅτι εἴτανε βαθεῖς οἱ ρίζες τοῦ
 ἑλληνισμοῦ στὴ Θράκη.

Π. χ. Μὲς στὰ μάτια δὲν γιτάζ'. Παράβ. τ' Ὀμηρικό· «ἐσόφομαι ὁ-
 φθαλμοῖσιν» Ὀμ. Ἰλ. Ε, 212. Φωτιά νὰ τὸ κάψ. Παράβ. «ἐν πυρὶ γενοί-
 ατο» Ὀμ. Ἰλ. Β, 340. Νάμα δὴ Μπαναγία. Παράβ. «ναὶ μὰ τόδε τὸ σκῆπ-
 τρον» Ὀμ. Ἰλ. Α 234. Ἐφτυσα γαῖμα ἴσαμε νὰ τὸ σώσω. Παράβ. «αἶ-
 μα ἐμέων» Ὀμ. Ἰλ. Ο 11. Χάθκαμε, λέγαμε στὴν Τσεντῶ, μέσα στὸν
 προηγούμενο Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο, ποὺ συμμετεῖχε καὶ ἡ Τουρκία, ἐνόσω ἡ
 κατάστασις ἐξακολουθοῦσε δυσάρεστη. Παράβ. «ἀπωλόμην» μὲ τὴν ἴδια
 μεταφορικὴ σημασία Εὐρ. Ἑκ. 515, Εὐρ. Ἀνδρ. 71, Εὐρ. Ἡλ. 60. Ἡρτ'
 Ἀναστάς Κεχαγιάς στὰ πράματα. Παράβ. «οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον ἐπὶ τὰ

πράγματα» Θουκ. 1, 89. Ἐγὼ τὸ πῆρα γιὰ σακά=τὸ νόμισμα ἀστεῖο. Πα-
 ράβ. «λαβόντες»=νομίσαντες Θουκ. Β' 42. Ἐνα τῶκαμε=τὸ ἔνωσε. Παράβ.
 «μίαν αὐτὴν ἐποίησε πόλιν» Θουκ. Ε' 2. Εἶμαι γαλεσμένος στὴ χαρά. Πα-
 ράβ. «ἐκάλεσα αὐτὸν πρὸς ἐμέ» Κ. Παιδ. Β' 63. Καίγστ' ἡ καρδιά μ. Πα-
 ράβ. «δαίεται μοι ἦτορ» Ὀμ. Ὀδ. α. Νὰ μὴ στήσ' κανὰ γαβγά κειπέρα.
 Παράβ. «ἔριν στήσαντες» Ὀμ. Ὀδ. τ 11. Ἐσπας ἡ καρδιά μ. Παράβ.
 «κατεκλάσθη φίλον ἦτορ» Ὀμ. Ὀδ. δ 481 Στὸ πρῶτο ἔν' ἀκόμα. Παράβ.
 «εἰσῆλθον περὶ τὸν πρῶτον ὕπνον οἱ Θηβαῖοι» Θουκ.

Σήκωσε δὴ μὴτ' τοῦ φέτο κείνος=τὸ πῆρε ἀπάνω του, περφάνεψε.
 Νὰ κοιτάξ νὰ βγάλῃς πουλιά=Νὰ φέρῃς ὥς τὸ τέλος τὴν ἐργασία, ποὺ
 ἄρχισες, νὰ ἔχῃς καλὸ ἀποτέλεσμα.

Νὰ κάτς μὲ τὰ παστρικά σ'=Νὰ φερθῇς καλά, νὰ δείξῃς συμπεριφορὰ
 καλή.

Παραχώνω δὴ φωτιά=Ἀφίνω τὴν ἐργασία μου, φεύγω ἀπὸ κεῖ, ποὺ ἐρ-
 γάζομαι ὥς μισθωτός.

Κατὰ ἡλιοῦ δὲ γύρισαν δὲν ἄρρωστο=Εἶναι στὶς τελευταῖες τοῦ στιγμῆς.

Ὁ καιρὸς θὰ τὰ ξυνίς=ὁ καιρὸς θὰ χαλάσ.

Στὸ παχνὶ δὲν ἔδεσε=Τὸν ἔκαμε ὑποχέριο.

Ἐλ' ἄφραχτο στόμ' αὐτῇ=ἔχει ἀπύλωτο στόμα, δὲν ἀποστομώνεται, εἶ-
 ναι πλύστη.

Πάγων μυροδία=ἀνταλαμβάνομαι, πληροφοροῦμαι.

Δὲ μυρίσκα τὸ δαχτύλι μ=δὲν μπορούσα νὰ τὸ ξέρω, πῶς νὰ τὸ μάθω.

Ἐσκας' ἡ χολή τ=κατατρόμαξε.

Μετράει τὰ καλδίριμα=περιφέρεται ἄνεργος.

Καλοκαίρσα κεράσια=ἔφαγα κεράσια γιὰ πρώτη φορὰ.

Πὸ κάτ πὸ τὸ μουστάκι γελάει=κρυφογελάει, γελᾷ ὑπουλά.

Στὴν ἄλλῃ δὴ ζυμωσιά=τὸν μῆνα ποὺ δὲν ἔχει Σάββατο. Ἐτσι ἀπαντού-
 σανε κάποτε στὴν προξενήτρα, ποὺ ἔφερε στὸ σπίτι κόρης προτάσεις
 ἀπὸ γαμπρὸ ἀνεπιθύμητο.

Ἀξελάκιστα παγαίνι=Ἀρχίζει μιὰ δουλειὰ ἀπροετοίμαστος, σὺν ἐκείνον
 ποὺ κλαδεύει τὰ κλήματα, χωρὶς νὰ ξελακκίση τὸ ἀμπέλι.

Φλάγω μὲ τέσσερα μάτια=Περιμένω μὲ ἀγωνία.

Μὲ πῆρες δὴ γαρδιά μ=Μὲ τρώμαξες.

Μὲ χαλάβρωσες=Μὲ πόνεσες μὲ τὸ χτύπημα, ποὺ μὲ ἔδωκες.

Ἀνοίγ' ἡ καρδιά μ=Ἀνακουφίζομαι, εὐχαριστοῦμαι.

Πὸ δὲν νῶμο ἔν' κομμένα τὰ χέρια τ=Εἶναι φιλόργυρος.

Στὰ μαχαίρια ἔνα=Εἶναι μαλωμένοι, ἀλληλοεχθρεύονται.

Στὸ στομάχι δὲν ἔχῃ=Δὲν τὸν χωνεύει.

Γιὰ τὰ μαύρα μάτια πῆγες=Πῆγες χωρὶς νὰ καταφέρῃς τίποτε.

Σὰ τῇ δεξιᾷ τὰ μαλλιά εἵμασθε=Εἵμασθε ἄνω κάτω.
 Πάστε στὰ δέκα τὸ παιδί=Μπῆκε στὸ δέκατο ἔτος τῆς ἡλικίας του.
 Στὰ δεκαπέντε πορπατεῖ=Διατρέχει τὸ δέκατο πέμπτο ἔτος.
 Μὲ τοῦ πατέρα τὰ φτερά πετάει ἀκόμα=Κινεῖται μὲ τὸ χοῦμα καὶ τὴν
 ὑπόληψη τοῦ πατέρα του.
 Ταυιάζνε τὰ χνῶτα τς=Συμφωνοῦν οἱ συνήθειες τους, ὁ χαρακτήρας τους.
 Ἀνεφύλλησε τὸ παιδί νὰ κλαίῃ=Ἐκλαψε ἀπὸ καρδιάς, λαχτάρισε, χολό-
 σκασε νὰ κλαίῃ.
 Ἰδρώνι τοῦ παιδιοῦ τὸ μουστάκι=Ἀρχισε νὰ βγάζῃ μουστάκι τὸ παιδί.
 Δὲ ἰδρώνι τὸ φτί μ=Δὲν δίνω σ' αὐτὸ σημασία, δὲν μὲ κοστίζει.
 Μαύρισε τὸ μάτι μ=Ἀπελπίστηκε.
 Νὰ πῆς τὸν ἀπῆλογο=Νὰ βουβαθῇς.
 Πῆρε τὸ γατήφορο=Ἀρχισε νὰ ξεπέφτῃ
 Ξημέρωσ ὁ Θεὸς δὴν ἡμέρα=Ξημέρωσε.
 Τρέμ' ἡ νύχτα=Εἶναι μεσάνυχτα μ' ἀστροφεγγιά.
 Χάθηκε τ' ἄστρο τ.=Ἐγινε ἄφαντος.
 Τίναξε τὰ πέταλα=Πέθανε.
 Δὲ λαχτίζῃ ἡ ψυχὴ τ=Δὲ φροντίζει γιὰ τίποτε.
 Πινίγικα μέσ στὰ ἔξοδα=Καταξοδεύηκα.
 Σὲ κόδαινε τὸ παντελόνι=Ἀψηλάσῃς, καὶ σὺ εἶναι ποντὸ τὸ παντελόνι.
 Ἐχνε δὲ γαιρό τς=Εἶναι σὲ καλὴ οἰκονομικὴ κατάσταση.
 Εἶμαι ψεύς τοῦ δεῖνα=Σᾶς μεταδίδω ὅτι ἄκουσα ἀπὸ ἐκεῖνον χωρὶς νὰ
 τὸ ἐπιβεβαιώσω.
 Θὰ βγάλῃ τὰ παπούτσια τ νὰ πάῃ μέσα=Θὰ γίνῃ σῶγαμπρος, καὶ θὰ βρῇ
 ἀπ' ὅλα.
 Δὲ δὸν εἶπαν μήδε ὅστ=Τὸν περιφρόνησαν τελείως.
 Ἀνοίγω φύλλα=Λεπτύνω τὸ ζυμᾶρι, γιὰ νὰ κάμω ἐφκάδες.
 Ἀνέβκε τὸ ψωμί=Φούσκωσε τὸ ζυμᾶρι, ἀφοῦ βάλανε προζύμι.
 Τὸ τραῖνο κόσμο ξεφουρνίζ=Βγαίνουν πολλοὶ ταξιδιώτες ἀπ' τὸ τραῖνο.
 Λάλλισε τ' ἀρνίθ=Φώναξε ὁ πετεινός.
 Κοιμᾶται τὸ νερό=Εἶναι ὥρα πού ἡονχάζει τὸ πᾶν.
 Ἀπὸ δὴ νύχτα τῇ Θεγοῦ=Πολὺ νωρίς, πρὶν ξημερώσῃ.
 Μὲ πῆρ' ὁ νύπνος=Ἀποκοιμήθηκα.
 Κόλλισε τ' ἀχεῖλι μ=Δίψασα πολὺ.
 Βάζω φυτίλια=Ραδιουργῶ, ὑποκινῶ.
 Ἀγριεύ' ὁ καιρὸς=Ὁ καιρὸς χειροτερεύει.
 Κάμνω δὲ σταυρό μ=Ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι.
 Κόφτω καρφιᾶ=Κοινολογῶ.
 Στ' αὐγὰ κρατεῖ=Εἶναι ἀδύνατος, μόλις στηρίζεται στὰ πόδια του.

Μάλλιασ' ἡ γλῶσσα μ=Βαρέθηκα νὰ μιλῶ.
 Σταυρώνω δὴ ψυχὴ μ=Τρώγω γιὰ νὰ δυναμώσω.
 Βουλώνμε μὲ τ' αὐγὸ δὲ στόμα μας=Τελειώνουμε τὸ γεῦμα μὲ τ' αὐγό.
 Ξυέτ' ἐκεῖ πού δὲ δὲ δῶρει=Βρίσκεται σὲ ἀμηχανία.
 Σὲ πούλυσανε στὸ χαλβί=Σὲ γελάσανε, σὲ κοροϊδέψανε.
 Χτυπάει στὸ μάτ=Κάμνει ἐντύπωση.
 Συβίνι τὸ νερό=Ἀπορροφᾶται τὸ νερὸ ἐκεῖ πού θὰ χυθῇ.
 Στὸ γιρὰ τὰ ἔχλις τὰ μάτια σ ;=Δὲν προσέχεις ;
 Αὐτὸς δὲ δίνι δὲ διάβολο θυμιάμα=φιλάργυρος.
 Βρένεται καὶ τοῦ ποντιοῦ τὸ γάλα ἐκεῖ=Βρίσκεται ἐκεῖ ὅτι κ' ἂν ζητήσουν.
 Μὲ δὲ στόμα τ πυλιὰ πιάνι=Ἰκανώτατος ἄνθρωπος τετραπέρατος.
 Κάνε δὲ μὲ γράφ ὁ γιός μου=Καθόλου δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὁ γιός μου
 τίς συμβουλές μου, δὲν ὑπακούει.
 Δὲ μυρίζῃ ἀδρίλας αὐτὸς ὁ ἄθρεπος=Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲ μοιάζει ἄνδρας,
 δὲν ἔχει ἀντρικὸ χαρακτήρα.
 Πὸ δὴ Μόλι ἦρτε κ' ἓνα πράσνο φύλλο δὲ μ' ἔφερε=Γύρισε ἀπὸ τὴν
 Πόλη, καὶ δὲ μ' ἔφερε τὸ παραμικρὸ δῶρο.
 Τὶ κάμνεις Ἀσμενιώ ; —Κάμνω κόμα=Πῶς εἶσαι Ἀσμενιώ ; Τί κάμνεις ;
 —Ἀκόμα μαλλὶ δουλεύω, δηλ. ξαίνω κλπ.
 Λαχτάρα μὲ κολλᾷ=Λαχτάει, δὲν μπορῶ νὰ τὸ χωνέψω.
 Ὁ μικρὸς τρανεύει=Τὰ παιδιὰ ἀναπτύσσονται σύντομα κτλ.

Διακρίσεις.

Ἄν καὶ οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῆς Τσεντῶς εἶτανε ἀγράμματοι, παρατηροῦντανε κάτι λεπτὲς διακρίσεις στὴ γλῶσσα τους, πού φανερόνουν ὅτι, ὅσο καὶ ἂν οἱ ἀπαίδευτοι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ μιλοῦνε φυσικὰ κ' ἀβίαστα, προσέχουνε κιόλας, ἔστω κ' ἀσυνείδητα, νὰ μὴ δημιουργοῦν παρανοήσεις.

Ἐπῆρχε λ.χ. τὸ ρῆμα γρεμῶ, πού ἔγινε βεβαίως ἀπ' τὸ κρημνίζω, καὶ εἶχε τὴν ἴδια μ' αὐτὸ σημασία. Διατηροῦσανε ὁμῶς καὶ τὸ κρεμῶ μὲ τίς δικές του σημασίες· ἀναρτῶ, καθηλώνω, ἀπαγχονίζω, ἐξαρθῶμαι. Ἐτσι εἶχανε δύο ὅμοια σχεδὸν ρήματα· τὸ γρεμῶ καὶ τὸ κρεμῶ, πού διακρίνονταν μονάχα ἀπὸ μιὰ παραμικρὴ διαφορὰ, τῆς προφορᾶς τοῦ ἀρχικοῦ συμφώνου. Μολαταῦτα ὅλοι χρησιμοποιοῦσανε σωστὰ καὶ τὰ δύο αὐτὰ ρήματα, καὶ χωρὶς νὰ κάμουν λάθος, μεταχειρίζονταν τὸ καθένα ὅπου ταίριαζε. Π. χ. Τὸ δουβάρ γρέμσε. Κρέμασε τὴ τζούκνα σ στὸ καρφι. Ἐκεῖ πέρα κρέμασαν δὸν Ἰγινάτογλου. Σ' αὐτόνα κρεμάστηκαμε=Ἀπ' αὐτὸν ἐξαρθώμεθα κτλ.

Ἐπὶ τοῦ ῥήματος γαργαλίζω, ποὺ σήμαινε ὅ,τι καὶ τὸ γαργαλίζω. Μεταχειρίζονταν ὁμοῦς τὸ ἴδιο ῥήμα καὶ μὲ τὸν τύπο γαργαλεύω, ποὺ σήμαινε ἀργονοεῖν, λογιζοῦν σιγανά, ψάχνω γιὰ νὰ βρῶ κάτι.

Τὸ ῥήμα δρέχω ἀποτελοῦσι μιὰ παραλλαγή τοῦ ῥήματος τρέχω καὶ σήμαινε γυρίζω, περιφέρουμαι. Ποῦ δρέχῃς, μαρὴ σοροῦκα, ἔλεγε μαλώνοντας ἢ μάννα τὴν κόρη της. Παράλληλα ὁμοῦς στὸ δρέχω διατηροῦνται καὶ ἀμετάβλητο τὸ ῥήμα τρέχω μὲ τὴ σημασία τοῦ ῥέει, φεύγει, ἀκολουθεῖ, εἶναι τρύπιο τὸ δοχεῖο καὶ χύνεται ἀπὸ μέσα τὸ περιεχόμενο υἱρό· π.χ. Τρέχῃ ὁ τσεσμές. Τρέχῃ τὸ ἔξοδο. Τρέχῃ τὸ μάτι μ. Τρέχῃ ὁ κουβάς κτλ.

Λέγανε σὲ μᾶς γενικῶς ὁ Ἀναστάς, ὁ Μπαλάς, ὁ Θανάς, ὁ Φουρμούς κτλ. ἀντὶ τῶν κοινῶν ὁ Ἀναστάσης, ὁ Μπαλάσης, ὁ Θανάσης, ὁ Φουρμούσης κτλ. Τὰ ὀνόματα δηλαδὴ ἐκεῖνα εἶχανε χάσει στὴν πατρίδα μου τὴν κατάληξή τους ης, κ' ἔτσι ταυτίστηκαν στὴν ὀνομαστικὴ μὲ τὰ ὀνόματα ὁ Ἀδριάς, ὁ βουτσάς, ὁ Γραμματάς, ὁ γυρευτάς, ὁ δουλευτάς, ὁ Θωμάς, ὁ Μηνάς κτλ. Μολταυτὰ στὴ γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ κανεῖς δὲν ἔλεγε ποτέ τῇ Ἀναστά, τῇ Μπαλά, τῇ Θανά, τῇ Φουρμού κτλ. ὅπως ἔλεγαν τῇ Ἀδριά, τῇ βουτσά, τῇ Γραμματά, κτλ., Ἀλλὰ ἔλεγαν τ' Ἀναστάς, τῇ Μπαλάς, τῇ Θανάς, τῇ Φουρμού κτλ. ὅταν νὰ εἶχανε διδαχθῇ στὸ σχολεῖο ὅτι τὰ ῥήματα καὶ τὰ ὀνόματα στὴν αἴσα τῶν ὀνομάτων ἐκείνων, καὶ δὲν μπορούσαν ν' ἀποβληθοῦν. Γιὰ τοῦτο ἔχει γράψει πολλάκις ὁ Χατζιδάκης στὴς γλωσσολογικὲς του μελέτες π. χ. «... Δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω τοὺς περιφρονούντας τὴν λαλουμένην ἡμῶν γλῶσσαν ὅτι πολὺ μεγαλυτέρα κανονικότης καὶ τάξις παρατηρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιμελῶν ἐξεταστῶν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ χωρικοῦ, ὅστις οὐδέποτε ἀνέγνωσε βιβλίον οὐδ' ἐξῆλθε τῆς γνώμης του ἢ ἐν τῇ γλώσσῃ τῇ ἐν Ἀθῆναις ὅφ' ἡμῶν λαλουμένη» Χατζ. ἐν «Ἀθηναίφ» σ. 14—Κοίτ. τοῦ ἰδίου Παιδαγωγικὸν Σχολεῖον 1984 σ. 309, ἐπίσης τοῦ ἰδίου ἀπάντησις εἰς Κρουμπάχερ σ. 502.

Εἶναι πράγματι πολὺ ἀξιοσημείωτη ἡ ψιλοδουλειά, ποὺ κάμνει στὴ γλῶσσα του ὁ ἀγροῖματος λαός γιὰ ν' ἀποφεύγῃ τὴ σύγχυση Ἐνῶ λ. χ. στὴν Τσεντῶ τὰ ὀξύτονα ἀρσενικά ὀνόματα σὲ ος, δηλ. τ' ἀρχαῖα δευτερόκλιτα διατηροῦσαν στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τὴν κατάληξιν οἱ κ' ἔκαμναν ὁ βοτικός—οἱ βοτικοί, ὁ τραχανός—οἱ τραχανοί, ὁ νοματός—οἱ νοματοί κλπ., τὸ ὄνομα ὁ γιός (ἀρχαῖον υἱός) δὲν ἔκαμνε στὸν πληθυντικὸ οἱ γιοί, γιὰ νὰ μὴ συμπέσῃ φωνητικὰ μὲ τὸ ὁμοιοπρόφερτο θηλυκὸ ἢ γῆ, ἀλλὰ ἔκαμνε οἱ γιοῦδες. Ἐπίσης τὸ ὄνομα ἀδρεφός εἶχε πληθυντικὸ οἱ ἀδρεφούδες, ἢ τ' ἀδρέφια, καὶ ποτέ οἱ ἀδρεφοί, γιὰ νὰ ξεχωρίσῃ ἀπὸ τὸ θηλυκὸ ἢ ἀδρεφή.

Γιὰ τὴν γυναῖκα, ποὺ γιάτρνε μὲ τίς ἀλοιφές καὶ τὰ

γητέματα, καὶ γιάτρεσα τὴν κυρία τοῦ γιάτροῦ. Φοράδα εἶτανε τὸ θηλυκὸ τὸ ἄλογο. Ἀλόγα εἶτανε τὸ κορίτσι, ποὺ δὲν περιμαζεύουνταν. Ἡ λέξη διὰ εἶχε δυὸ πληθυντικούς· οἱ ὀκάδες κ' οἱ ὀκές, ποὺ εἶχε ὁ καθένας τοὺς ξεχωριστὴ σημασία. Ὀκάδες εἶτανε ὁ πληθυντικὸς τῆς ὀκάς, ὅταν λογαριαζόνταν ὡς μετρικὴ μονάδα τοῦ βάρους. Π. χ. δυὸ ὀκάδες πίτερο. Ὀκὲς εἶτανε τὰ δοῦμα, δηλαδὴ τὰ μετάλλινα δοχεῖα, ποὺ μεταχειρίζονταν οἱ μπακάληδες γιὰ νὰ μετροῦνε τὰ ὑγρά.

Οἱ δυὸ ἀόριστοι τοῦ ῥήματος παγαίνω· πήγε καὶ πάει δὲν εἶχαν ἀκριβῶς τὴν ἴδια σημασία. Πάει ὁ Δημητρός Σηλυβριά, σήμαινε ὅτι μετέβη στὴ Σηλυβρία καὶ δὲ γύρισε ἀκόμη ἀπ' ἐκεῖ. Ἐνῶ πήγε ὁ Δημητρός Σηλυβριά, θὰ πῇ ὅτι τὸ ταξίδι εἶχε γίνε ἐχτές, προχτές ἢ κάποτε ἀρχήτερα, καὶ ὅτι ὁ Δημητρός εἶχε γυρίσει ἀπ' ἐκεῖ. Σπίτι εἶτανε τὸ κάθε σπίτι. Τὸ μεγάλο σπίτι τὸ λέγανε σπιτάρα. Κι' ὅταν ἤθελαν νὰ παραστήσουν ἓνα σπίτι μεγάλο, καλοκτισμένο καὶ πλούσιο, μεταχειρίζονταν τὸν τύπο σπιταρώνα.

Λεπτότατες διακρίσεις ἔκαμναν καὶ στὴ σύνταξη. Λ. χ. ἡ γενικὴ κτητικὴ προτάσσονταν ὅταν τὸ κτῆμα εἶταν ἄψυχο καὶ τὸ ἀκολουθοῦσε, ἂν εἶταν ἐμψυχο π. χ. Τῇ Ληγοράσκου ἢ σάγια. Τῇ Χρυσῶς τὸ σπίτι. Τῇ Μπαλάσας ἡ πόρτα. Ὁ Νικόλας τὸ Ἐρφέλις. Ὁ Γιώργης τῇ Βηθόνις. Ὁ Πολύχρονος τῇ Βδομάς, κτλ.

Μερικὲς παρατηρήσεις στὸ τυπικόν.

Τὸ κυριώτερο χαρακτηριστικόν, ποὺ φανερώνει τὴ μορφὴ καὶ τὴν ἐθνικότητα ἀκόμα μιᾶς γλώσσης εἶναι οἱ τύποι, οἱ διαφορὲς δηλαδὴ μεταβολὲς τῶν κλιτῶν μερῶν τοῦ λόγου. Καὶ σ' αὐτοὺς τὸ ἴδιωμα τῆς Τσεντῶς δὲν παρουσίαζε σημαντικὲς διαφορὲς ἀπὸ τὴν κοινὴ δημοτικὴ τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν μεγάλων κέντρων τοῦ ἑλληνισμοῦ, ὅπως θὰ φανῇ παραπέρα ἀπὸ τὴν κλίση τῶν διαφορῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ρημάτων ποὺ παραθέτω.

Ρήματα. Τὰ ῥήματα ὅλα ἀνεξαίρετως λήγανε σὲ ω τονισμένο ἢ ἄτονο, ποὺ τὸ προφέρναινε καθαρὸ καὶ στρογγυλόστομο.

Π. χ. ἀρατίζω, βαγίζω, βοδίζω, γλέπω, γωμιάζω, δρομιάζω, δεδώνω, ἐγλεντίζω, ζαμουριάζω, ἡσκίωνω, θρύβω, ἰδρώνω, καλαμνιάζω, λαμπουρδώνω, μαδίζω, νουνίζω, ξαίνω, ὀγραδίζω, παρώνω, ροκώνω, σουφρώνω, τρανεύω, φαργίζω, χαλαβρώνω, ψουνίζω κτλ.

Ἀστοχῶ, βαδαλαλῶ, βροδῶ, βορῶ, γροικῶ, γρεμῶ, δυστυχῶ, ζουλῶ, θαρῶ, κοδυλῶ, λαβοκοπῶ, μοσκοβολῶ, ξεσκίῶ, πρεπομαχῶ, ρουφῶ, σκαπετῶ, τσουμαδῶ, φεγομαχῶ, χασομερῶ, ψηφῶ κλπ.

Ἐχει κάποια σημασία αὐτὴ ἡ πιτατήρηση, διότι σ' ἄλλα βορειοελλην.

νικά ιδιώματα τὰ βαρύντονα λήγανε σὲ οὐ π. χ. βατεύου, γρουνίζου, γλυτάνου κτλ. Στὴν Κεσσάνη μάλιστα λήγανε σὲ οὐ καὶ τὰ περισπώμενα ῥήματα στὸν ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς π. χ. ἀγαποῦ, βαροῦ, γελοῦ κτλ. ἀντὶ τὰ συνηθισμένα καὶ πανελλήνια ἀγαπῶ, βαρῶ, γελῶ κτλ.

Γιὰ τὰ ὀνόματα δυὸ λόγια. Ὅλα τὰ ὀνόματα εἴτανε κλιτὰ καὶ σύμφωνα μὲ τοὺς καθιερωμένους τύπους των προσαρμόζονταν καὶ κλίνονταν ὅλα τὰ καινούργια ὀνόματα, πού μπαίνανε στὴν τοπικὴ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς ἀπὸ ξένες γλῶσσες.

Π. χ. ὁ Ἀβράμς, ὁ Ἀλῆς, ὁ Βαῆς ἀπὸ τὸ ἀρμενικὸ ὁ Βαχέ, ὁ Βηθιλέμς, ὁ Γαβρίλς, ὁ Δανίλς, ὁ Ἑσρέφς, ὁ Ζουχτῆς, ὁ Μπαχάρς, ὁ Μιχαήλος, ὁ Ὁθος, ὁ Συμαγώνς, ὁ Φαραγώνς, ὁ Ἰσδραήλς, ἡ Ἐλισσάβετ—Λισσαβή, ἡ Βιρσαβεῖ—Φερσαγῆ κτλ.

Ὁ ἀλτιπαράκς, ὁ βεράνς, ὁ βελάς, ὁ γαμισίς, ὁ δελῆς, ὁ ἐφέντης, ὁ ξεβζέκς, ὁ Ἰσταχλῆς, ὁ καμάς, ὁ λουλάς, ὁ μαστραπῆς, ὁ νοδάς, ὁ πασβάντς, ὁ σερσέμς, ὁ ταξιδῆς, ὁ φοκκαράς, ὁ χαῖνς κτλ.

Τὸ δανὰ—δανάδ, τὸ κονάκ, τὸ κονιάκ, τὸ κούσουτο—κούσατο, τὸ ρεβόλβερ—ρεβόλι, τὸ μαγαζά—μαγαζί, τὸ σουροῦ—σουρί, τὸ ταμάα—τὸ ταμάχι κτλ.

Στοὺς ἴδιους τύπους ὑποβάλλονταν καὶ οἱ λέξεις, πού εἰσάγονταν στὴν τοπικὴ γλῶσσα τῆς Τσεντῶς ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἢ ἀπὸ τὴν καθαρὴν—π. χ. ὁ Ἀγαμέμνς, ὁ Ἀρχιλλέγας, ὁ Δυσσέγας, ὁ Ἰρακλῆς, ὁ Δημοσκολῆς, ὁ Πλάτος, ὁ Σόλος, ἡ Ἀρτεμη, ἡ Ἀστερώ, ἡ Εὐχαρη κτλ.

Ὅλα τ' ἀρσενικά ἔπρεπε στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ ἐνικοῦ νὰ τελειώνουν σὲ ς. Ἀπεναντίας ὅλα τὰ θηλυκὰ εἶχανε χωρὶς ς στὴν ὀνομαστικὴ καὶ ἐξάπαντος μὲ ς τὴ γενική. Τὰ οὐδέτερα εἶχανε τὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ σὲ οὐ ἀσχέτως πρὸς τὸ καταληκτικὸ γράμμα τῆς ὀνομαστικῆς.

Ἀκλιτα εἴτανε μονάχα τὸ θηλυκὸ ἢ γίς καὶ μερικὰ οὐδέτερα μὲ ς στὸ τέλος τὸ ἄλας, τὸ μάκρος, τὸ πρέπος, τὸ πλάτος, τὸ φάρδος.

Τὰ γένη. Καθὼς συνέβαινε καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα τὰ ὀνόματα εἴτανε τριῶν γενῶν, καὶ ἀλλάζαν ἀδιαφόρως τὸ γένος τους ἀπὸ ἀναλογία πρὸς ἄλλα ὅμοια τους.

Π. χ. τ' ἀρσενικά γίνονταν θηλυκὰ καὶ οὐδέτερα ἢ ἀγῶλα, ἢ ἀρβῶνα, ἢ ἀχερῶνα, ἢ λάκκ, ἢ πῆχ, ἢ ρομαθιά, ἢ σκούλκα, ἢ φράχτ, ἢ χήνα κτλ. Τὸ ἀσπρογίτ, τὸ βουνό, τὸ μιστό, τὸ στρατό κτλ.

Ἀντιθέτως τὰ θηλυκὰ γίνονταν ἀρσενικά καὶ οὐδέτερα π. χ. ὁ ζάχαρς, ὁ καμάς, ὁ σογιῆς, τὸ ὀρδί, τὸ μόνοιο, ἡ ροῆ—τὸ ροῖ, ἡ ἀλατιέρα—τὸ ἀλλατερό, ἡ νυχτικὰ—τὸ νυχτικὸ κτλ.

Τὰ οὐδέτερα ἐπίσης γίνονταν ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ π. χ. ὁ βούτρος,

ὁ λείφανος, ὁ κούπανος, ὁ ὄβνος, ὁ στόμας, ὁ τσιγάρος, ἡ ῥάφ, ἡ σκάφ, ἡ στρωμὴ.

Μερικὰ ὀνόματα ἀπαντοῦσαν σὲ δυὸ γένη π. χ. τὸ βράδ καὶ ἡ βραδυά, ὁ γρόθος καὶ ἡ γροθιά, ὁ γιακάς καὶ ἡ γιακά, ὁ πόρδος καὶ ἡ πορδί, ὁ χρόνος καὶ ἡ χρονιά.

Παράβαλε τὰ τῆς ἀρχαίας ὁ αἰθήρ καὶ ἡ αἰθήρ, ὁ ἄφενος καὶ τὸ ἄφενος, ὁ καὶ ἡ βήξ, ὁ δεῖπνος καὶ τὸ δεῖπνον, ὁ καὶ ἡ λέμβος, ὁ πέτρος καὶ ἡ πέτρα, ὁ τάραχος καὶ ἡ ταραχή, ὁ σκότος καὶ τὸ σκότος.

Ὑποκοριστικά.

Τὰ περισσότερα ὀνόματα εἴτανε οὐδέτερα, καὶ ἀπ' αὐτὰ πῶρα πολλὰ εἶχανε ὑποκοριστικὰ καταλήξεις χωρὶς σμικρυντικὴ σημασία. Π. χ. ἀγρίμ, βαρέλι, γουρούν, δεσάκκ, ζουνάρ, κουλλίκ, λαμνί, μαναστήρ, ξίδ, πολήμ, ρονκάν, στάρ, τυρῖ, φεγάρ, χουνί, ψάρ κτλ.

Ἡ χρῆσις τῶν ὑποκοριστικῶν ὀνομάτων ἀρχισε ἀπὸ τὴν Κοινή, καὶ ἐπεκτείνονταν μὲ τὸν καιρὸ ἕως τις ἡμέρες μας. Ὁ Χατζιδάκης διδάσκει ἀπὸ «περὶ γενέσεως τῆς καθωμιλημένης γλώσσης» βιβλίον του ὅτι μετὰ τις κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης στὴν Ἀσίαν ὁ λαὸς προτιμοῖσε τοὺς ὑποκοριστικοὺς τύπους, διότι τοῦ εἴτανε ἀπλούστεροι καὶ εὐκολώτεροι στὴν κλίση. Νομίζω ὅμως ἐγώ, ἂν μ' ἐπιτρέπεται νᾶχω γνώμη, ὅτι ἡ ἐξηγήσις τοῦ σοφοῦ γλωσσολόγου δὲν λύει τὸ ζήτημα. Διότι ὁ λαὸς δὲν ἔβγαλε μόνον ἀπὸ τὸν ἀνώμαλον τύπον ἢ χεῖρ τῆς χεῖρὸς τὸν ὑποκοριστικὸν τύπον τὸ χέρι, γιὰ νὰ πειστοῦμε ὅτι τόκαμε πρὸς εὐκολίαν του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ὁμαλώτατους τύπους ἢ κεφαλῇ, ἢ βελόνῃ, ὁ τυρὸς κτλ. προτίμησε τὰ ὑποκοριστικά τους τὸ κεφάλι, τὸ βελόνι, τὸ τυρὶ κτλ.

Μὲ φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ὑποκοριστικῶν τύπων εἶναι παλαιότερη ἀδυναμία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, πού ὀφείλεται σὲ ἄλλους λόγους. Ἀπὸ τὴν κλασικὴ ἀκόμη ἐποχὴ οἱ Ἕλληνες, γιὰ νὰ μιλοῦναι χαϊδεμένα καὶ κομψότερα μεταχειρίζονταν τοὺς ὑποκοριστικούς τύπους τῶν ὀνομάτων, καὶ ὅταν ἀκόμη τ' ἀντικείμενα πού θέλανε νὰ παραστήσουν δὲν εἴτανε μικρά. Ἔτσι οἱ ὑποκοριστικὰ καταλήξεις χάνανε μὲ τὸν καιρὸ τὴν ὑποκοριστικὴν σημασίαν, τὰ ὑποκοριστικά ὀνόματα γίνονταν κοινὰ οὐσιαστικά, καὶ ὅταν ἀργότερα χρειαζόνταν πραγματικὰ ὑποκοριστικὰ χρησιμοποιοῦνταν ἄλλες ὑποκοριστικὰ καταλήξεις. Στὴ θέση λ.χ. τῶν προσηγορικῶν βίβλος, θήρ, πίναξ κτλ. μεταχειρίζονταν οἱ Ἀρχαῖοι χωρὶς ὑποκοριστικὸν νόημα τοὺς ὑποκοριστικούς τύπους βιβλίον, θηρίον, πινάκιον κτλ., πού εἶχαν τὴν σημασίαν τῶν προσηγουμένων. Καὶ κατόπι, ὅταν ἐλάμβαναν στ' ἀλήθειαν ἀνάγκη ἀπὸ ὑποκοριστικά, ἔκαμαν καινούργ-

για μ' ἄλλες καταλήξεις· π.χ. βιβλιάριον, θηρίδιον, πινακίδιον κτλ.

Αὕτη ἡ συνήθεια επικρατεῖ ἕως σήμερον γενικῶς στὸν Ἑλληνισμό. Λέμε π.χ. γιὰ ἓνα σαραντάρη ὅτι εἶναι καλὸ παιδί. Τὸν παπᾶ καὶ τὸν παπποῦ τοὺς προσφωνοῦμε μὲ τὴ λέξη παππούλη, ὅταν θέλουμε νὰ τοὺς καλοφερθοῦμε. Καὶ πρὸς τὰ παιδιά, ὅταν μιλοῦμε μὲ συμπάθεια, τὰ λέμε κοριτσάκι μου, παιδάκι μου, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶναι πολὺ μικρά. Εἶναι φυσικὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Ὅπως δηλαδὴ τὸ κάθε μικρὸ εἶναι χαϊδεμένο, ἔτσι καὶ ἡ λέξη ἅμα γίνῃ σμικρυντική, παραστήνει γλωσσικῶς τὸ ἠθικὸ χάδι ἀπὸ μέρος ἐκείνου πού τὸ λέει στὸ ἄτομο πού ἀποτείνεται.

Ἡ μητέρα τῆς ἐποχῆς μας, ὅταν καταλάβῃ ὅτι διψᾷ τὸ μωρὸ της, δὲν τὸ δίνει νερό, ἀλλὰ νεράκι καὶ τῆς φαίνεται ὅτι τοῦ προσφέρει κάτι νοστιμώτερο ἀπ' τὸ νερό. Στὸ ἐστιατόριο, πού τρώει κανεὶς, ἅμα κάμῃ στὸν ἐστίατορα νεῦμα, ὅτι χρειάζεται ψωμί, ἐκεῖνος θὰ προστάξῃ τὸ γκαρσόνι νὰ τοῦ φέρῃ ψωμάκι, κ' ἔχει τὴν ιδέα ὅτι ἔτσι περιποιεῖται τὸν πελάτη περισσότερο. — Κυρία Δεσποτούλα, ἄρχισε νὰ λήῃ προχθὲς μιὰ γειτόνισσά μας ἀπ' τὴ Θράκη στὴν κυρία μου, νὰ σᾶς πῶ μιὰ στιγμούλα. Κ' ἓνας συνάδελφός μου δικηγόρος μ' ἔλεγε τελευταῖα ὅτι, ἂν θὰ τελείωνε κάποια ζυμερὴ ὑπόθεση, θάπαιρνε δέκα χιλιάδες δραχμές, νὰ τὶς βάλλῃ στὴν τσεπούλα του.

Ἀπ' τ' ἀνωτέρω παραδείγματα φαίνεται ἀναμφισβήτητα ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μεταχειρίζεται ἀνέκαθεν τοὺς ὑποκοριστικούς τύπους ὄχι πρὸς εὐκολία τῶν στοματικῶν ὀργάνων τῆς λαλιᾶς, ἀλλὰ γιὰ νὰ παραστήνῃ τὰ πράγματα λεπτὰ καὶ καλλωπισμένα. Ὁ λόγος δηλαδὴ πού προτιμῶνται οἱ σμικρυντικὲς λέξεις δὲν εἶναι γλωσσολογικὸς, ἀλλὰ ψυχολογικὸς.

Ὑπῆρχε λοιπὸν καὶ στὴν Τσεντῶ αὐτὴ ἡ συνήθεια, ὅπου κύρια καὶ προσηγορικὰ ὀνόματα τὰ μεταχειρίζονταν στὸν ὑποκοριστικὸν τύπον. Κι' ὅταν τὰ πρῶτα ὑποκοριστικὰ ἔχασαν μὲ τὴν πολυχρησία τὴ σμικρυντικὴ τους ἔννοια, τὰ φέλλιασαν μὲ καινούργιες ὑποκοριστικὲς καταλήξεις, καὶ τὰ ξανάκαμαν ὑποκοριστικά. Τὸ ὄνομα Γιαννάκης λ.χ. κατήντησε ἰσοδύναμο τοῦ τύπου· Γιάννης ὡς ἐξῆς· στὴν ἀρχὴ ὠνόμασαν Γιαννάκι τὸν μικρὸ τὸν Γιάννη. Ὅταν ὅμως τὸ Γιαννάκι μεγάλωσε, ἔγινε γένους ἀρσενικοῦ ὁ Γιαννάκης, πού εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸν Γιάννη. Κ' ἐπειδὴ εἶχε πιά λησμονηθῇ ἡ ὑποκοριστικὴ του προέλευσις, εἶπαν τὸν μικρὸ τὸν Γιαννάκη Γιαννακάκι, κ' ἀπ' αὐτὸ πάλι ἔγινε τ' ἀρσενικὸ ὁ Γιαννακάκης, καὶ πάει λέοντας. Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ στὰ προσηγορικά. Τὴ λέξη πόδι, πού εἶχε επικρατήσει στὴ θέση τοῦ ἀνωμάλου τύπου ὁ ποῦς, τὴν ἔχασαν ὅτι εἶταν τὸ ὑποκοριστικὸν της, καὶ γιὰ νὰ παραστήσουν τὸ μικρὸ τὸ πόδι, ἔκαμαν καινούργιο ὑποκοριστικὸν τύπον· τὸ ποδάρι. Μὰ μὲ τὸν καιρὸ χάθηκε κ' αὐτοῦ τοῦ ἡ σμικρυντικὴ σημασία, τὸ ποδάρι ἔγινε τὸ ἴδιο μὲ τὸ πόδι

καὶ μὲ τὸν πόδα, καὶ τότε πλάσθηκαν τὰ νεώτερα ὑποκοριστικὰ ποδαρέλι καὶ ποδαρόπλο.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὰ περισσότερα ἀρσενικὰ κύρια ὀνόματα προήρχονταν ἀπὸ ὑποκοριστικά, καὶ εἶχανε τὶς καταλήξεις ἀκίς καὶ ἡς τοιούμενο. π.χ. Ἀσμάκίς, Βεργουλάκίς, Μπαχαράκίς, Γαβριλάκίς, Δοξάκίς, Ζαφειράκίς, Θανασάκίς, Κωσταδάκίς, Λασκαράκίς, Πασκαλάκίς, Σταυρινάκίς, Φωτάκίς, Χριστοφιλάκίς κτλ. Ἀδωνῆς, Γεωργῆς, Δεδρῆς, Ζαχαρή; Ὁδωρή; Κυριαζή; Αἰγορή; Μαυρουδῆς, Νικολῆς, Παντελῆς, Σαρδιῆς, Φειδερῆς κτλ.

Τὰ θηλυκὰ κύρια ὀνόματα εἶταν προηγουμένως ὅλα σχεδὸν ὑποκοριστικά μὲ τὶς καταλήξεις· ὦ, ἴσα, ἀκί καὶ οὐλα· π.χ.

Ἀγδονιώ, Βενετιώ, Γαϊτανιώ, Λαφινιώ, Ἐφεβώ, Ζαφριώ, Θωμαγιώ, Κανελλιώ, Λεμπιγιώ, Μουσμολιώ, Ξαθώ, Πρεπώ, Ραλλιώ, Σαββώ, Ταρσώ, Φερσώ, Χριστώ, Φροσυνιώ, κτλ.

Σημ. Καὶ στὴν ἀρχαία γλῶσσα ἡ κατάληξις τῶν θηλυκῶν ὡ εἶταν κατὰ πρῶτο ὑποκοριστική.

Ἀμυγδαλίτσα, Βαγίτσα, Δομνίτσα, Ἐλίτσα, Ζωίτσα, Θεγονίτσα, Κυριακίτσα, Λαμπρινίτσα, Μπαλασίτσα, Πασκαλίτσα, Σωτηρίτσα, Ταροίτσα, Φανίτσα, Χριστίτσα κτλ. Ἀρεσούλα, Γιαννούλα Ἐφεβούλα, Θεγοπούλα, Κυριακούλα, Μαρούλα, Χρυσούλα κτλ. Ἐλεγκάκι, Κυριακάκι, Μαργάκι, Φροσάκι κτλ.

Τὰ οἰκογενειακὰ ἐπίθετα καὶ τὰ παρανόματα χρησιμοποιοῦνται τὰ περισσότερα στὸ οὐδέτερον γένος μὲ τὶς ὑποκοριστικὲς καταλήξεις ἰ καὶ ὄπλο· π.χ. τὸ Ἀρκουδί, τὸ Γιαννακί, τὸ Τσουκαλί κτλ. Τὸ Βεργόπλο, τὸ Δογραματζόπλο, τὸ Κερεμτσόπλο, τὸ Λιολιόπλο, τὸ Μαδικόπλο, τὸ Πεοδικόπλο, τὸ Τζαριόπλο, τὸ Χατζηγουτζόπλο, τὸ Ψιλόπλο κτλ.

Καὶ πάρα πολλὰ προσηγορικὰ ὀνόματα εἶταν οὐδέτερα μὲ ὑποκοριστικὲς καταλήξεις χωρὶς νὰ σημαίνουν ἀντικείμενα μικρά. Λ.χ. ἀβέλι, βαρέλι, γαλέτζ, γαδούρι, δερμόνι, ζουμί, καυκί, λαμνί, μαναστήρι, ξίδ, πανέρι, ροκάνι, στάρι, τυρί, φορτί, χαρτί κλ.

Ἀπὸ τὰ παλαιὰ αὐτὰ ὑποκοριστικά, πού εἶχανε χάσει τὴν σμικρυντικὴν τους σημασίαν ἔγιναν καινούργια ὑποκοριστικά μὲ τὶς νεώτερες ὑποκοριστικὲς καταλήξεις ὄπλο, ἐλί καὶ ἰ. Π.χ. ἀβελόπλο, βαρελόπλο, γαδουρόπλο, ζουμόπλο, κορτσόπλο, ματόπλο, ξιδόπλο, πανερόπλο, σταρόπλο, τυρόπλο, φελλόπλο, χαρτόπλο, χωραφόπλο κτλ. Ἀγορέλι, κορτσέλι, ποδαρέλι κτλ. Δατζερί, παπλωματί, σογί, τουρβί, φορεματί κτλ.

Φθορολογικὲς παρατηρήσεις.

Α') Φωνήεντα.

Ἡ νεώτερη ἑλληνικὴ γενικῶς ἔχει ὡς γνωστὸν πέντε πραγματικὰ φωνήεντα α, ο, ου, ε, ι.

Τὸ α. Τὸ ἄτονο α ἔπεφτε συχνὰ ἀπὸ τὶς λέξεις ποῦ τὸ εἶχαν ἀρχικὸς τοὺς γράμματα. Π. χ. γροικῶ, ἀγωνιῶ—γανιάζω, ἡ γάνα, διαμάδ, διαμαδέ-νιος, διαμαδόπετροι, Διαμαδάκις, Διαμαδένια, Διαμάντω, Θανάς, Θανα-σιά, κράνοιχα, ἀκόμη—κόμα, ἀμούργα—μούρδα, lactuina amarula—μαρούλι, ἀναγανιάζω—λαγανιάζω, ἀμανίτης—μανιτάρ, ἀμάραντα—μαρα-δούδια, ἀποταπουρνό=ποταπουρνό, ἀμανές—μανές, ἀπ' ἐδῶ—ποδῶ, πο-κεῖ, ἀπολωλός—πόλωλο, παρταμέντο, ἀράχνη—ραχινιά, ἀρσενικός—σερ-νικός, ἀσκομαχῶ—σκομαχῶ, ἀσφαλίζω—σφαλινῶ, στακός, στράφτω, στρα-φερός, αὐτί—φτί, χιβάδα. ψηφῶ κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· Ἀμάδοκος—Μήδοκος, ἀσπάλαξ καὶ σπάλαξ ὁ ἀνιάνκης—ἡ κινάνκη κτλ.

Συνέβαινε ὅμως καὶ τὸ ἀντίθετο. Ὑπάρχανε δηλαδὴ κάμποσες λέξεις ποῦ πήρανε στὴν ἀρχὴ τοὺς ἑνα, ο, ου, ε, ι ποῦ κόλλησε σ' αὐτὲς ὡς πρῶτο γράμμα ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ τοῦ οὐδετέρου ἄρθρου ἢ ἀπὸ ἀναλογία πρὸς ἄλλες συγγενικὲς τοὺς λέξεις· π. χ. ἀκράνα, ἀκρανιά, ἀκρυφά, ἀκρυφός, ἀβάτο, ἀβύσσινο, ἀγλείφω, ἀλιπανάβατος, ἀμασκάλι, ἀνικῶ, ἀξυπόλυτος, ἀπεξός, ἀποῦρνο, ἀράθυμος, συκαμινέα—ἀσκαμινά, ἀφεγίτς, ἀχαμνός, ἀ-χειλί, ἀχελώνα, ἀχλωμος, ἀψηλά, ἀψηλός κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαία· στάχυς καὶ ἄσταχυς, σταφίς καὶ ἀσταφίς, σκολόπαξ καὶ ἀσκολόπαξ, σταλίξω καὶ ἀσταλίξω, σπαίρω καὶ ἀσπαίρω κτλ.

Ὑπάρχει στὰ στοματικά μας ὄργανα ἡ φυσικὴ διάθεση νὰ ἀφομοιῶ-νουν τὰ διαφορετικὰ φωνήεντα. Σ' αὐτὴν τὴν διάθεση στηρίζεται ὁ περι-εργος γλωσσολογικὸς νόμος, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ δυνατότερος φωνητικὸς φθόγγος ἔλκει πρὸς τὸ μέρος τοῦ καὶ ἀφομοιώνει τὸν ἀδυνατότερο, ποῦ βρίσκεται στὴν πλαγινὴ του συλλαβή. Κ' ἐπειδὴ τὸ α εἶναι τὸ ἀνοιχτότερο καὶ πιὸ δυνατό ἀπὸ τὰ πέντε φωνήεντα τῆς σημερινῆς μας γλώσσας, ἀ-φομοιώνει κάθε ἑνα ἀπ' τὰ τέσσερα ἄλλα φωνήεντα ποῦ τυχαίνει πλάγι-του π. χ. καταλογιάζω—καταλαγιάζω, μεταλαβαίνω—ματαλαβαίνω, ἀνα-βουβούλα—ἀναθαβούλα, Ἡρακλειά—Ἀρακλειά κτλ.

Τὸ α φωνητικὰ δὲν γίνονταν ἀπευθείας οὔτε ο οὔτε ου οὔτε κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ λοιπὰ φωνήεντα, διότι, καθὼς λέν οἱ γλωσσολόγοι, ποτὲ κα-τένας φθόγγος δὲν ἀφομοιώνεται ἀπὸ ἄλλον πιὸ ἀδύνατο, ἂν δὲν συντρέχῃ ἰδιαιτέρως λόγος. Ἔτσι τὸ α ἄλλαξε σὲ μιὰ περίπτωσιν μονάχα καὶ γίνον-

ταν ε, ὅταν τύχαινε πλάγι σ' ἑνα ἀπ' τὰ ὑγρά λ ἢ ρ· π. χ. βερβέρες, γρε-βάτα, ζαβός—ζαφβός—ζεφβός, ἱλαρά—ἱλερη, καθερρίζω, καταλύνω—κατελῶ, καταρρέοντα—κατερρέδα, κλάμα—κλαίμα, κλεβανή, πανέρ, πρεματευτής, παντελόνι, προσβάλλω—προσβέλλω, ρεπάνι, ρεπανίδα, σκορδελιά, τέσσε-ρα, φτέρνισμά, φτερνίζμαι κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· ἀτέραμνος—ἀτέρεμνος, ἄρσην—ἔρσην (Ἰων.) βάραθρον—βέρεθρον, μυσαρός—μυσερός, τέσσαρα—τέσσερα (Ἰων.), ψα-φαρός—ψαφερός κτλ.

Τὸ ο. Τὸ ἄτονο ο ἔπεφτε συχνὰ στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης. Π. χ. δδόντι—δδῶ, δοδακοιλιά, Ὀκλαλί—Κλαλί, Ὀλυμπιάς—Λεμπιάδα, Λεμπιγιώ, ὀλε-ρός—λέρα, λερώνω, λογυρίζω, λίγος, λόγυρα, ὀλωλός—λωλός, μαδιζω, μάτ, Ὀμούρτσα—τὸ Μούρτς, ὀμοιάζω—μνοιάζω, μνοιοιάζω, μόνιοιο, ξιδ, ξινός, ὀπίσω—πίς, οίγανη, σπίτ, σπιτάλια, δξύπετρον—ξεφτέρ, στρεῖδ, φίδ, φρύδ, φτωνύχι, ψάρο, ψούνιο, ψουνίζω κτλ.

Τὸ ἄτονο ο ἀποβάλλουνταν καὶ στὴ μέσῃ τῆς λέξης κατὰ τὸν νόμο τοῦ Κρέτσεμερ· π. χ. σκόροδο—σκόρδο, ἀπολογοῦμαι—ἀπλογοῦμαι, ἀπα-κροῶμαι—ἀφιγροῦμαι κτλ.

Ἐπίσης ἀποβάλλουνταν καὶ στὸ τέλος τῆς λέξης, ὅταν ἀποτελοῦσε τυπικὸ στοιχεῖο. Π. χ. Ἀναστάσιος=Ἀναστάσης, Γιώργης, Νικόλας, κρομ-μυδοφάγος—κρομμυδοφάς, ξυλοφάς, τριχοφίς, βεργίον—βεργί, λαμνίον—λαμνί, κοφί, φέλλι, ψομί κτλ. Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· Ἀγε-σίλας ἀντὶ Ἀγησίλαος, Στρατόλαος—Στρατόλας κτλ.

Ἐμπαινε ὅμως κάποτε ἑνα ο στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης, χωρὶς νὰ ὑπάρ-χῃ ἀρχικῶς· π. χ. βδέλλα—δβδέλλα, δπαδον—παντοῦ κτλ.

Στὴ σειρὰ τῶν φωνηέντων α, ο, ου, ε, ι τὸ ο ὡς πρὸς τὴν ἀφομοιω-τικὴ δύναμιν εἶναι ἀδυνατότερο ἀπὸ τὸ α καὶ δυνατότερο ἀπὸ τὰ ἐπόμε-να τρία. Γιὰ τοῦτο ἀφομοιώνουνταν πρὸς τὸ πλαγινὸ τοῦ α καὶ ἀφομοίω-νε τὰ λοιπὰ· π. χ. ὀμφαλός—ἀμφαλός, ὀκτάπους—ἀχταπόδ, τὰ ὀρνίθια—τ' ἀρνίθια—τ' ἀρνίθ, μιὰ ὀλονυχτιά—μι' ἀλονυχτιά—ἀλονυχτιά, τὰ ὄα—τὰ ὄγα—τ' αὐγά, τ' αὐγό, βατολαλῶ—βαδαλαλῶ. ὠρύομαι—ὠρνάξω—γουριάξω—γαριάξω, ἀγωνιῶ—γανιάξω, ζορκάδ—ζαρκάδ, καταλαγιάζω, κολλιάντρα—καλλιάντρα, κοιλάρφανος, Κυζάκος—Καζάκις, μαναστήρ, ξε-λαγιάξω, παράνομα, τραγάλια—στραγάλια κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· ὀδαγμός—ἀδαγμός, ὀδαξασμός—ἀδαξασμός, κόλαβρος—κάλαβρος, κολάζεσθαι—καλάζεσθαι, ὀστακός—ἀστακός, πόρ-δαλις—πάρδαλις, τροφαλὶς—τραφαλὶς κτλ.

Τὸ ἄτονο ο (ο καὶ ω) δὲ γίνονταν κατὰ κανόνα ου, ἐξὸν ἂν συνέ-τρεξε ἰδιαιτέρος γλωσσικὸς νόμος. Ἔτσι στ' ἀρσενικὰ ὀνόματα ποῦ τε-λειώνανε σὲ ἄτονο—ος, στὰ ἐνεργητικὰ βαρύτενα ρήματα, καὶ γενικῶς σ' ὅλες τὶς πολυάριθμες λέξεις ποῦ εἶχανε ἄτονο ο, τὸ προφέρνανε μὲ τὸ

γνωστό καὶ συνηθισμένο τρόπο. Π.χ. ἀπεικάζω, βολά, βολιάζω. γομίδ, γα-
βωσιά, δρολυνκώνω, δραγομάνις, Εὐρωπίδς, ζορέζω, θωριακός, κορνιάζω,
Λοξάντρα, μοσκοκάρφ, νοματός, ξωτικό, πόλωλο, ροματιά, σκοτιδιάζω
τορίκι, φώβολη, χωρατάς, ψοφίμ κτλ. Ἐνθ' σιὰ Γανόχωρα καὶ σιτὴ βο-
ρειότερη Θράκη προφέρνανε τὸν ἄτονο φθόγγο ο ὡς ου. Π.χ. ἄγριους,
ἄδειους, ἀνοιχτουμάτς, ἀνιμουβλουγιά, βατεύου, γειτουνας, γιοιρτή, γλυ-
τόνου, γρουνίζου, γουνιά, εἰκουσ, ζαρουματιά, ζουδουχίρα, κουμμάτ, Νι-
κουλῆς, θὰ σουθῆ, ψουμί, (Γεωρ. Λαμπουσ. Γλωσσάρ. Ἀδριαν. «Θρακικά»,
Τόμ. Α' τεύχ. 3—4 σ. 474. Ν. Ρόδ. «Θρακικά» Δ' 295 κλπ.

Σὲ ὠρισμένες ὁμως περιπτώσεις τὸ ἄτονο ο γίνοντον ου· α) στὶς
λέξεις ποὺ γράφονται κατὰ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία μὲ ω· β) ἀπὸ τῆ
γειτονικῆ ἐπίδραση τῶν χειλικῶν συμφώνων· β, μ, π, φ· τῶν λαρυγγικῶν·
γ, κ, χ, καὶ τῶν δοντοσφυριστικῶν· ζ, σ, τσ· π.χ. ἄγουρος, βουλιάζω, βου-
βούκι, ὄλα γοῦλα, γουμάρ, γρωνάς—γουρούνα, ζουράφος, ζουραφιά, ζου-
μί, ζουμερός, ζουδανός, ζουνάρ, corpa—κούπα, κουφέτο, κουφός, κουφα-
λίδα, κουνούπ, σκῶρ—κουρέλι—κουράδ, κούφα, κουδούνι, κλουβί, καρ-
βούνι, κοδιμέντο—κουδούμεδος, κουβάρος, κουμάντα, κόκκων—κουκκου-
νάρα, λουρί, λουρίδα, μουσκάρ, μοιςκενίω, πρωῖνδ—πουρνό, πουνκάμσο,
πουλάρ, μωριά—μουριά, σκουβρί, σκουτούρα, κοτοτυφλῶ—σκουδουφλῶ,
σκουλίκα, σουλινάρ, σφουγάρ, φουτῶτο, φλουρί, χουλιάρ, χουχουλιδ-
χουχλίδ, χρουστῶ ψουνίζω κτλ.

Τὸ ο σὰν τὸ α γίνονταν ε πλάγι στὸ ρ ἢ στὸ λ. π.χ. ἄθρεπος, ἀλέ-
τρι, ἀλεποῦ, ἀντίδερο, γαρέφαλλο, Δολλιόνες—Δελλιῶνες, θελός, θελώ-
νω, θελόσταχη, κάτοπτρον—καθρέφτς, λεκούμ, πέλεμος, περτοφολί, Πε-
λύδωρος, ἐπίτροπος—πίτρεπος, σῦδρεφος, τριχούλι, Τσορλου—Τσερλου,
Φρόσω—Φερσῶ, φραντζέλα κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ὀχυρός—ἐχυρός, Κό-
ρκυρα—Κέρκυρα, Δολφοί—Δελφοί.

Τὸ ου. Ἀπὸ τὰ πέντε φωνήεντα τῆς νέας ἑλληνικῆς, τοὺς πέντε δηλ.
πραγματικούς φωνητικούς φθόγγους τὸ ου εἶναι ἀδυνατότερο ἀπὸ τὰ α
καὶ ο, καὶ δυνατότερο ἀπ' τὰ ε καὶ ι.

Τὸ ἄτονο ου δὲν ἀποβάλλονται γενικῶς οὔτε μέσα στὴ λέξη οὔτε
στὸ τέλος. Λέγανε δηλ. μὲ τὸ ου· π.χ. ἄγουριδα, βουλιάζω, βουκκώνω, γου-
λιάρς, δονκάνι, δουβάνι, ζουλεύω, κουμουλιά, λουρωτός, μουδιάζω, νουνί-
ζω, ξουράφ, ξουραφίζμαι, πουλάρ, πουλῶ, ρουμιά, σουφουνίζω, τουλούπα,
τῆ δάσκαλου, τῆ διάβολου, τῆ Θανάσιου, τῆ Μόσκου, τῆ Ληγοράκου, φου-
σάντο, χουλιάρ, κτλ. Ἀπὸ γλωσσολογικῆ ἐποψιν εἶναι κάτι ἀξιόλογο ὅτι
τὸ ἄτονο ου προφέρνονταν κανονικά, διότι ἔφευγε σὲ πολλὰς ἑλληνικὰς
χῶρες, ὅπου λέγανε π.χ. β'βάλι, β'βός, νὰ β'βαθῆς, τοῦ β'βλίου σ, σ'σάμ,
σ'σουράδα, κ'κί, κουνάγω—κνάγω, κουτάβ—κτάβ, κρασοπλεῖο, μλάρ, πλάρ,
πλί κτλ.

Τὸ ἄτονο ου ἔφευγε στὴ μέση τῆς λέξης σπανίως· π.χ. στὶς λέξεις
ἄκ-σα, κολλυβοζίμος, νερλός, τρέμσα, τσέτλα. Ἐπίσης ἔφευγε στὴ γενικὴ
τ' Ἀηνικολὰ ἀντὶ τ' Ἀηνικολάου, στὸ τέλος τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν·
π.χ. τὸ bouρίμ, τὸ bouρίσ, τὸ bouρίτ κτλ. Καὶ τέλος ἔφευγε στὰ ῥήματα
πρὶν ἀπ' τὶς καταλήξεις με, τε, νε, μαι, μαςτε, μανε, σανε καὶ δαι· π.χ.
συνεικάζμε, συνεικάζτε, συνεικάζνε, ἀρτύνμαι, ἀρτύνμαστε, ἀρτύνδαι, ἀρ-
τύνμανε, ἀρτύνσανε, βαρβατιάζμε, βαρβατιάζτε, βαρβατιάζνε, δύνμαι, δύν-
δαι, δρασκελίζμε, δρασκελίζτε, δρασκελίζνε, δελεύμαι, δελεύμαστε, δελεύ-
δαι, νίβμανε, νίβσανε κτλ.

Καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν ὅμως διατηροῦνταν τὸ ἄτονο ου, ἐὰν
μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ θὰ σχηματίζονταν δυσκολοπρόφερτη συλλαβή, π.
χ. τὸ γαδούρ του, τὸ καλούπ του, τὸ χωράφ του, ἔρκουμαι, ἔρκουδαι, κλέ-
φτουμε, φέρνουμαστε, φέρνουδαι κτλ.

Μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἄτονου ου πρὶν ἀπ' τὶς ἀνωτέρω καταλήξεις
τὰ σύμφωνα ποὺ ἀνταμώνονταν δὲν πάθαιναν τίς συνηθισμένες φθογ-
γολογικὰς μεταβολὰς.

Λ. χ. τὸ β καὶ τὸ φ μαζί μὲ τὸ σ δὲ γίνονταν ψ στὸ δεύτερο ἐνικό
καὶ πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ παθητικοῦ παρατατικοῦ τῆς ὀριστικῆς. Π.χ.
τριβσανε, τριβτανε, ἀλείψανε, ἀλείψτανε κτλ., ἐνῶ σὲ παλαιότερα χρό-
νια τὸ ἀλειψ-σα ἔγινε ἀλειψα, ἔθρυβ-σα—ἔθρυψα, ἔκλαυσα—ἔκλαψα
κτλ.

Τὰ σύμφωνα γ καὶ χ μαζί μὲ τὸ σ, ποὺ ἀντάμωναν στὴν προηγούμε-
νη περίπτωσιν δὲ γίνονταν ξ. π.χ. λούγσανε, λούγτανε, βρέχσανε, βρέχ-
στανε κτλ., ἐνῶ σὲ παλαιότερα χρόνια τὸ πίνιγσα ἔγινε πίνιξα, τὸ ἐπλεχσα
—ἐπλεξα, τὸ ἔβρεχσα—ἔβρεξα, τὸ ἄρμεγσα—ἄρμεξα κτλ.

Τὸ θ μὲ τὸ σ δὲ γίνονταν τσ· π.χ. πλάθσανε, πλάθστανε, νοιώθσα-
νε, νοιώθστανε κτλ., ἐνῶ τὸ κάθσε εἶχε γίνει πρὸ καιροῦ κάτσε.

Τὸ σ διατηροῦσε τὴν κανονικὴν του προφορὰ πρὶν ἀπὸ τὸ μ καὶ τὸ
ν· π.χ. θ' ἀρέσμε, θ' ἀρέσνε, θὰ ζουμιώσμε, θὰ ζουμιώσνε, θὰ γιομόσμε,
θὰ γιομόσνε κτλ., ἐνῶ συνήθως τὸ σ πρὶν ἀπὸ τὸ μ καὶ τὸ ν προφέ-
ρονταν ὡς ζ. π.χ. Σμαραγδὴ Ζμαραγδὴ, σμίγα—ζμίγω, σνίχι—ζνίχι
κτλ.

Τὰ χειλικά σύμφωνα β, π, φ ἔμνισκαν πρὶν ἀπ' τὸ μ μὲ τὴ συνηθι-
σμένη προφορὰ τους· π.χ. θρύβμε, γλέπμε, ἀλείφμε κτλ., ἐνῶ συνήθως τὰ
χειλικά αὐτὰ σύμφωνα ἔφευγαν πρὶν ἀπ' τὸ μ· π.χ. γράμμα, θάμα, θρύ-
μα, ράμα, πνέμα, ρέμα κτλ.

Τὸ θ ὅμως πρὶν ἀπ' τὴν κατάληξιν δαι γίνονταν δ· π.χ. πλάθονται
—πλάθουδαι—πλάθδαι—πλάδδαι, κλώθδαι—κλώδδοι, νοιώθδαι—νοιώδ-
δαι κτλ.

Τὰ οὐρανικά σύμφωνα χ καὶ κ πρὶν ἀπ' τὴν κατάληξιν δαί γίνονται γ καὶ γ' π.χ. βρέχονται—βρέχονται—βρέχεται—βρέγεται, στέκονται—στέκονται—στέκονται—στέγεται, παραστέγεται, πλέγεται κτλ.

Τέλος τὸ χειλικὸν σύμφωνον π ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἀτόνου οὐ τύχαινε πρὶν ἀπ' τὴν ρηματικὴν κατάληξιν δαί, τρέπονταν σὲ β π.χ. γλέπουνται—γλέπουνται—γλέπεται, δρέπονται—δρέπονται, δρεπεται—δρεπεται κτλ.

Κάποτε γενιούνταν ἓνα ἄτονον οὐ ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύμφωνα, γὰρ νὰ τὰ κάμῃ εὐκολοπρόφερτα. Π. χ. ἰγδίον—γδί—γουνδί, λοκμά—λοκουμά, κοχλίδιον—χουχουλίδ, σταφλαρμιὰ—σταφλαρμιὰ, τουμάκα—τοκουμάκα, γουρός, κτλ.

Τὸ ἄτονον οὐ ἀφωμοιώνονταν μὲ τὰ ἀνοιχτότερα φωνήεντα α καὶ ο ὅταν τύχαινε πλάγι τους· π.χ. Οὐγγαρέζος—Ἀγγαρέζος, ἀναβουβούλα—ἀναβουβούλα, μουστοκούλλικο—μουστοκούλλικο, μουστολαβάδα—μουστολαβάδα, κουτὸς—κοτὸς κτλ.

Τὸ ε. Τὸ γράμμα ἔφιλο μαζί μὲ τὴν ἀρχαίαν δίφθογγον αἰ παριστάνουν τὸν φθόγγον ε, πού εἶναι δυνατότερος μονάχα ἀπ' τὸν ι καὶ ἀδυνατότερος ἀπὸ τοὺς τρεῖς προηγουμένους.

Τὸ ἄτονον ε ἔπεφτε κατὰ κανόνα στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης. Π.χ. Βγαγέλις, βγαγέλιο, βρίσκω, βρένμαι, Βδομάς, Βδομάς, γαλός, Γαλός, ἀροπή, ἀροξώ, Δοξάκις, Θύνιος, Θυμία, ἑκατό—κατό, κατὸς, ἑκκατό—κερά, λαφρεῖς, λίστιχο, λαμνί, λάτα, Λευτέρς, Μανώλς, ἐξάιρω—ξαίρω, Παμνώντας, ριμίζω, ἐσχάρα—σκάρα, ἐστία—στιὰ, σῶβρακο, ταίρω, φκιοῦμαι, φτεινός, Φροσύνι, κτλ.

Ἐπίσης τὸ ἄτονον ε ἔπεφτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῶν ρημάτων πού τὸ λάμβαναν ὡς συλλαβικὴ αὐξηση στοὺς παρωχημένους χρόνους· π.χ. ἐνύσταξανύσταξα, ἐπάτησα—πάτησα—πάτσα κτλ.

Στὴ μέση τῆς λέξης ἔπεφτε τὸ ἄτονον ε ἀφοῦ ἀφωμοιώνονταν μὲ πλαγινὸ τοῦ δυνατότερο φωνήεν. Π.χ. Θεόδωρος—Θόδωρος, θεωρία—θωρία, χρεωστῶ—χρωστῶ—χρουστῶ κτλ. καθὼς καὶ στὰ ῥήματα πρὶν ἀπ' τὴν κατάληξιν τε· π.χ. κλαίτε, πάριτε, φέριτε κτλ.

Καὶ στὸ τέλος ἔπεφτε τὸ ἄτονον ε στὸ δεύτερον πρόσωπον τοῦ ἀόριστου τῆς προστακτικῆς τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς πρὶν ἀπὸ ἐπαναληπτικὰς ἀντωνυμίας τοῖς, τῆς, τοῖς, ταῖς, τα. Π.χ. ἄς τοῖς, ἄς τῆς, ἄς τοῖς, ἄς ταῖς, ἄς τα. κρύψ' τοῖς, κρύψ' τῆς, κρύψ' τοῖς, κρύψ' τα κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· ἐρυσίπολις—ρυσίπολις, ἐρυμνός—ρυμνός, πελάτις—πλάτις, διφρος—δίφρος, στελεγγίς—στελεγγίς, κικήλη—κίχλη, τὸ ὄμηρικόν φέριτε κτλ.

Ἐμπαινε ὅμως κάποτε ἄτονον ε στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης ἀπὸ ἀναλογία

πρὸς ἄλλες ὁμοιές τῆς. Π.χ. ἐχτές, ἐπροχτές, ἐψές, ἐπέρς, ἐσύ, ἐσένα, ἐμένα κτλ.

Τὸ ε πλάγι στὸ δυνατότερό του α ἀφωμοιώνονταν μ' αὐτό. Π.χ. Ἐλβασάνι—Ἀλβασάνι, τὰ ἔντερα—τὰντερα—τὰδερρα—ἀδερρα, ἀδαμώνω, ἀδάρα, ἀξαρνα, ἐνάμισυ—ἀνάμς, ἀξάδρεφος, Γιαννάς, θανά, θαραπένουμαι, κάθε—κάθα, μετὰ—ματὰ, ματαλαβαίνω, ματάδος, ματζίνα, Μπαχάρς, ρεματζίνα—ραματζίνα, περαστικά—παραστικά, Σεράι—Σαράϊ, ὕστερα—ὑστέρα κτλ.

Ὁ ἀείμνηστος γλωσσολόγος Μ. Φιλήντας, ὁ ἀκούραστος τῆς γλώσσας μας μελετητὴς ἔχει ἀποδείξει μὲ πολλὰ παραδείγματα ὅτι τὸ ἀνωτέρω φαινόμενο παρατηροῦνταν καὶ στὴν Ἀρχαίαν π.χ. Ἐκαδημος—Ἀκάδημος, ἐργαλέος—ἀργαλέος, ἀνεκὰς—ἀνακὰς, ἡλεκάτη—ἡλακάτη, θεραπεύω—θαραπεύω, μεγαρικά—μαγαρικά, μελανθράκη—μαλανθράκη, Μελαγκόμας—Μαλαγκόμας, Σελαμὶς—Σαλαμὶς, ψεκὰς—ψακὰς, ψεκάω—ψακάω, ψάκελον—ψάκαλον, ψεφάρα—ψαφάρα, ψαφερός—ψαφαρός κτλ. (Μ. Φιλ. Γλῶσσ. Γ' 152).

Τὸ ε πλάγι στὸ ο συχνὰ γίνονταν ο' π.χ. ἔμπυον, ὄβυος, ἐγγόνι—ὀγόνι, ἔγγονος—ὀγγονος—ὄγος, ὄβριος, ὄμορφος, ὄξω, ἐχθρός—ὄχτρος, Ραιδεστός—Ροδοστό, κτλ. Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· Δελφοί—Δολφοί, ἔδοντες—ὀδόντες, ἔρχομενός—ὀρχομενός, ἐχυρός—ὄχυρός, ἐροφή—ὀροφή, ὀφελωντός—ὀφελωντός, ὀβελός—ὀβολός, Πτολεμαῖος—Πτολομαῖος.

Τὸ ε γίνονταν ἐπίσης ο πρὶν ἀπ' τὰ χειλικά σύμφωνα β, μ, φ· π.χ. ἐρέβινθος—ροβίθ, γιοφύρ, γιομάτος, γιομόζω exemplum—ξόβλι, εὔκαιρος—ὄφκαιρος κτλ.

Ὁ ἄτονος φθόγγος ε (ε καὶ αἰ) διατηροῦνταν στὸ τέλος τῶν ρημάτων μὲ τίς καταλήξεις με, μαι καὶ δαί. Π. χ. κακίωνμε, μουσκλώνμε, τρυγοῦμε, ἰδροκοποῦμε, διανομοῦμαι, συλλογιοῦμαι, βαρνοῦμαι, κυλιοῦμαι κτλ. Ἐνῶ βορειότερον ἀπ' τὴν Τσεντὼ καὶ σὲ πόλεις, ὅπως οἱ Σαράντα Ἐκκλησίαις, ἔπεφταν τὰ τελικά ε καὶ αἰ τῶν ρημάτων, ἴσως ἀφοῦ εἶχαν γίνει ἀρχήτερα· π.χ. τρέχουμ, ἀνοίγουμ, βοροδοῦμ, τρυποῦμ, βλαστημοῦδ, σχωρνοῦδ κτλ.

Ἐπίσης τὰ ἄτονα ε καὶ αἰ διατηροῦνταν μὲ τὴν κανονικὴ προφορὰ τους στὴ μέση καὶ στὸ τέλος τῆς λέξης, καὶ δὲ γίνονταν ι, ὅπως σ' ἄλλα μέρη· π.χ. Ἀρετή, ἀνεβαίνω, ἀνεκούρκοντα, βεδοῦζα, βεργί, βεράνι, βερεσιέ, γελῶ, γεροδάματα, δερμόνι, δερμάτ, Ἐλενιῶ, ζεματῶ, θελιά, θεμῶνιά, κερά, κερύ, Κερμενιώτς, λαιμός, μεράκι, μερκάνι, ξεμακίζω, πεθερός, ρεπάνι, σερμεγές, σεφτές, τσελίκι, φελιάζω, χερῶνω, ψεματοῦρας κτλ. Ἐνῶ στὰ Γανόχωρα καὶ ἄλλου τὸ ἄτονον ε γίνονταν ι· π.χ. βιργί, διαφιντεύου, δῶδι, κέθι, ἔρχουμ, ζιβγάρ, πιθιρός, πινῶ, κτλ.

Τὸ ι. Ὁ φθόγγος ι ἀσχετῶς μὲ τὸ ψηφὶ πού παραστήνεται εἶναι ὁ ἀ-

δυνατότερος ἀπὸ τοὺς πέντε φωνήεντας φθόγγους τῆς νέας ἑλληνικῆς. Γιὰ τοῦτο ἀφομοιώνεται μὲ τὸν καθένα ἀπ' αὐτοὺς, ὅταν τύχη πλάγι τους, καὶ δὲν ἀφομοιώνει κανένα.

Τὸ ι πλάγι στὸ α γίνονταν α' π.χ. Ἑρακλειὰ—Ἀρακλειά, ἄρρητ' ἀθέμιτα—ἄρατα θέματα, ἐγγίζω—ἀγγίζω—ἀγιαῖω, πανηγύρι—παναγύρ, λάρυγξ—λάραγας, spinacia—σπανάκια, πηλαμῖς—παλαμίδα, φρυγανιά—φραγανιά κτλ.

Τὸ ι πλάγι στὸ ο γίνονταν ο, μὲ ὁποιοδήποτε φωνῆεν ἢ δίφθογγο κ' ἂν γράφονταν· π.χ. γεμίζω—γιομίζω—γιομόζω, ἄμοιρος—ἄμορος, ὄλοτριγυρα—ὄλοτρόγυρα.

Ὁ φθόγγος ι γίνονταν ου σὲ πολλὲς λέξεις, ποὺ γράφονταν στὴν ἀρχαία μὲ ν' π.χ. βυτίον—βούτ, βυζι—βουζούνι, βουζονιάρς, βυλλῶ—βουλλώνω, γρυλώνω—γκιρλώνω—γκουρλώνω, γούρλης, γούρλης, γουρλομάτα, γουλλίζω—γουρλιάζω, ὕγρος—γουρός, τύμβος—δούβα, τύμπανον—δουβάνι, τούμπανο, κυλλός—κουλλός, κύπη—κούπα, κύτρα—κούτρα, κυτίς—κουτί, κύβος—κουβία, κουβαρίστρα, μυττός—μούτος, μυνδός—μουντός, ξυρός—ξουράφ, ξουραφίζμαι, σκύτος—σκουτί, σάνδυξ—σεντούκι, σκύφος—σκουφός, συρτός—σουρτάρα, στυπίον—στουπί, στουπώνω, στουπώμα, σύρρυπον—σουρρυπώνω, τολύπη—τουλούπα, πυκτίω—φούχτα, φουχτίζω, φύσκη—φούσκα, φουσκίζω, φουσκώμα, φουσκωτός, κρύσταλλον—χρυσσταλλένια κτλ.

Στις περισσότερες ὁμως λέξεις ποὺ γράφονται κατὰ τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία μὲ ν προφέρουνταν τοῦτο σάν ι ἀπλό, καὶ φαίνεται ἀπ' αὐτὸ ὅτι στὴν ἀρχαία γλῶσσα τὸ ν δὲν προφέρουνταν οὔτε σάν τὸ σημερινὸ ου οὔτε σάν τὸ ι, ἀλλ' ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ δύο, σάν τὸ γαλλικὸ u (Μ. Φιλ. Θρακικὲς ἐτυμολογίαι στὰ «Θρακικά» Δ' 287) π.χ. ἀκρυφός, ἀκρυφά, ἀποθυμῶ, ἀποσυρτή, ἀράθυμος, ἀραθυμῶ, αὐλογυρίζω, ἀλευρογυρίζω, ἀνεμοπύρ, ἀλονυχτιά, θυμάρς, θυλίζμαι, δύλιμα, καλαμοβύζα, Καρυοφύλλης, Κατρακύλι, κρυβίστρα, κοδυλῶ, κολλυβόζμος, Λύμπω, μυρωδικό, νυφοστόλι, νυχτερεύω, νυχτικό, ξυλιάζω, ξυλοφάς, πύρα, πυρώνμαι, πυροστιά, παναθύρ, παναγύρ, προζύμ, σκύβαλο, Σηληνβριά, συντικά, σύζαλα, σύγαμα, συγαίμαι, σudaζμαι, ταβρόματα, φρύγαιο, φυτεία, χύνμαι, χυτός κτλ.

Τέλος τὸ ι γίνονταν ου ἀπὸ τὴ γειτονικὴ ἐπίδραση τῶν χειλικῶν συμφώνων b, μ, π, τῶν λαρυγγικῶν γ, κ καὶ τῶν δοντοσφυσιστικῶν ζ, σ, τσ' π.χ. βιλέτο—βουλέτο, ζήτουλας—ζούτουλας, ζημιὰ—ζουμιὰ, ζούλια, κατισφός—κατισουφός, κινῶ—κουνῶ, ὁμίχλη—μούχλα, μέσπιλο—μούσπουλο, πατημιὰ—πατουμιὰ, παξιμάδ—παξουμάδ, πλεξίδα—πλεξοῦδα, πρινάρ—πουρνάρ, σύσσημον—σουσάμ, σημάδιον—σουμάδ, σύρρυπον—σύρρυπο, τσίζω—τσούζω κτλ.

Τὸ ι γίνονταν ε πλάγι στὸ λ ἢ στὸ ρ' π.χ. ἄχερο, virga—βέργα, Βεργούλις, ὕγιρὸς—γερός, γρέμιο, γεμῶ, Ἑρνιά, drita—dreta—dréta, θελιά, θελυκῶνω, κερί, ἐκυρὰ—κερά, λαμπυρός—λαμπερός, Λεμπιάδα, Λεμπιγῶ, μέρμηγας, μελίγια, μάγερας, νερό, νοικοκερί, ξερός, ξέρα, ξεραῖλα, περεζύνω, πλερωμή, πλερώνω, πίτερο, περούνι, σίδερο, σιδερώνω, Σιδέρες, ἀκανθόχοιρος—σκαντζόχερος, τυχερός, φελλάδα, φελλιάζω, φελλί, χερώνω, χερόφτ, κτλ.

Ὁ ἄτονος φθόγγος ι ἔπεφτε κανονικὰ στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης, ἔπεφτε συνήθως στὴ μέση καὶ στὸ τέλος, ὅταν τὰ σύμφωνα ποὺ θ' ἀνταμώνουνταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ μπορούσαν νὰ συμπεροφερθοῦν.

Π.χ. βρίζω, γειά, γερός, γερωσύνι, δυσόμος, Λίας, λιάζω, μέρα, μερομίστ, μισός, περιήφανος, Παπαντή, περφάνια, πουκάμισο, σιάζω, φαίνω, φασό, φάδ κτλ.

Βουῶ, βούτρος, γαδούρ, ἔδειρα—ἔδρα, Ἑρφίλι, ἔδεκάμς, ζμώνω, ἔρμος, ἔφυγα—ἔφα, ζγός, ζγιαζω, καλότκος, κορτσίσκος, κατέβκα, κορφή, μηρυκῶμαι—μαρκιούμαι, Μάρτς, μέθσα, Παμνώντας, πεδέμς, περσινός, στάρ, σχαίνμαι, στομάδκο, σαλιάρκο, σκώνμαι, τ' ἀρρίσκο—τ' ἀρρίσκο, τ' Ἀγιαντιού, τ' Ἀδημητριού, Τριαδάφλος, φλάγω, χαδεύω, χτεσνός, ψεσνός κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς ἀρχαίας· ἡβαιός—βαιός, ἡλυθον—ἡλθον, θυϊάς—θυϊας κτλ. Ἀποτεκνάδι—ἀποδεκνάδ, βραχιόλι, βουρέκι, γωνιάδ, γουργούλι, δροκί, δολάπ, ἐτζέλι, ζακόνι, θελύκι, ἰλάρ, κροκίδ, λαθύρ, μιτάρ, νυχτέρ, ξεφτέρ, ὀλάκι, παραγώνι, ροδάνι, στημόνι, τηγάνι, φηκάρ, χράμ, ψαλλίδ κτλ.

Ἀρμέγει—ἀρμέγι, biglitz, baıldiz, γνωμιάζ, γρυνιάζ, δερμονίζ, dar-danitz, ἐγλεντίζ, ζαμακόνι, θρύβ, ἰδρώνι, κοδιζ, λαναρίζ, μελανιάζ, νανουρίζ, ξαίνι, παθιάζ, ροκόνι, σπαργώνι, ταγίζ, τζαβουνίζ, τσαβελίζ, φλογαρίζ, χαριτώνι, ψειρίζ κτλ.

Ὅταν ὁ ἄτομος φθόγγος ι ἔπεφτε στὸ τέλος τῆς λέξης, τὰ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνα διατηροῦσαν τὴν προφορὰ, ποὺ εἶχανε μαζί του.

Π.χ. τὰ σύμφωνα γ, γ, κ καὶ χ διατηροῦσαν τὴν οὐρανικὴ προφορὰ τους· π. χ. Ἀντρομάχι, babaki, θελύκι, λίγισα, πλάγι, ράγισα, μερμιγί, σαλιάγι, στοργίσα, πλέχι, δρέχι κτλ.

Στις λέξεις, ποὺ εἶχανε πρὶν ἀπὸ τὸ φθόγγο ι τὸ σύμφωνο ν' π.χ. ἀκόνι, βεράνι, βουκόνι, γανώνι, γουρλώνι, δουκάνι, dedώνι, ζαρώνι, θυμώνι, καφόνι, λεγένι, ματζούνι, νοιώνι, ξεπλύνι, παγώνι, ρεπάνι, σαγούνι, τσιρόνι, τακούνι, φαίνι, χώνι, ψεστικόνι κτλ. μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ι τὸ ν δὲν γίνονταν ἀκρογλωσσικό, ἀλλὰ ἔμνισκε μεσογλωσσικό, δηλαδὴ ἔξακολουθοῦσε νὰ προφέρνεται ὅπως· στίς λέξεις· ἀνήξαιρος, νίφτηκα, τανήθα, Φανίτσα κτλ., ὅπου ἡ γλῶσσα ἐγγίζει τὰ μπροστινὰ δόντια τῆς

κάτω σειράς ἀπὸ μέσα, κι' αὐτὸ τὸ ν εἶναι διαφορετικὸ βέβαια ἀπὸ τὸ ἀκρογλωσσικὸ ν, ὅπως προφέρνεται στὶς λέξεις: ἄνστος, βάνε, γόνато, δένω, Ἑρνότα, ζώνα, Θανάσιος, ἰνάτ, Κανέλλα, λούνα, μαιέλλα, νουνά, ξανά, παναθύρ, ρωνεύω, συνερίζω, τινάζ, φάινω, χηνάρ, ψήνω κτλ., ὅπου ἡ γλῶσσα ὑψώνεται πρὸς τὸν οὐρανίσκο.

Στὶς λέξεις ποὺ εἶχανε πρὶν ἀπὸ τὸ φθόγγο ι τὸ σύμφωνο λ· π.χ. ἄμασκάλλ, βουκάλλ, βαρέλλ, γουρουνέλλ, γαιτζέλλ, διαβόλλισα, δαγγίλλ, ξε-βίλλ, καρούλλ, μαγκάλλ, Παντέλλ—Παντέλλ, ρεζίλλ, τσεγγέλλ κτλ. τὸ λ μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ πλαγίου τοῦ φθόγγου ι δὲν προφέρουνταν ὅπως στὴ λέξῃ μερακλής, ὅπου ἡ γλῶσσα ἐγγίζει τὸ κάτω μέρος τοῦ οὐρανίσκου, ἀλλὰ προφέρουνταν ὅπως στὶς λέξεις: ἀγλείφω, γιαλί, δαλίκα, θελυκώ-νω, καλλίτσα, λιμάζω, μαλλί, Πελίδα, στυλιάρ, φελλί, ψυλλίζω κτλ., ὅπου ἡ γλῶσσα φτάνει ἀνάμεσα στὰ δόντια.

Ἐπίσης τὰ σύμφωνα β, θ, σ, φ καὶ χ διατηροῦσαν τὴν προφορά, ποὺ εἶχανε ὅταν εἶτανε πλάγι τους ὁ φθόγγοι ι, ἐνῶ ἂν αὐτοὺς δὲν ὑπῆρ-χεν ἐξ ἀρχῆς, θ' ἀκολουθοῦσαν οἱ συνηθισμένες φθογγολογικὲς μετα-βολές. Λ.χ.

Τὸ θ ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ φθόγγου ι βρισκουνταν πλάγι στο-σ διατηροῦσε τὴν προφορά του, καὶ δὲν γίνονταν μαζί του τσ' π.χ. ἀλέ-θεις—ἀλέθς, κλώθς, νοιώθς, Στάθς, το καλὰθ' κτλ. Ἐνῶ ὅπου τὸ θ μετὰ τὸ σ εἶχαν ἀνταμωθῇ πρὸ πολλοῦ, ἀποτελέσανε τὸ σύμφωνο τσ' π.χ. ἐκάθισα—ἐκάθσα—ἐκαθσα—ἐκατσα, κάτσε, ἀτάσθαλος—ἀτσαλος κτλ.

Τὸ σ, ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ φθόγγου ι ἀνταμώνουνταν μετὰ τὸ σύμφωνο μ, διατηροῦσε τὴ συνηθισμένη προφορά του, ποὺ ἔχει στὶς τουρ-κικὲς λέξεις: ἀσμάς, βασμάς, Ἰσμαήλ, κισμέτ κτλ., καὶ δὲν προφέρουνταν ὡς ζ. π.χ. Ἀσμάκς, Ἀσμένια, μεσμέρ, κτλ., ἐνῶ στὶς λέξεις Ἀρεσμία, дуόсмос, κόσμος, σμαρίδα κτλ. τὸ σ προφέρουνταν ὡς ζ.

Τὸ σ ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ φθόγγου ι ἀντάμωνε τὸ χ, δὲν ἀπο-τελοῦσε μαζί του τὸ σύμπλεγμα σκ' π.χ. σχαίνμαι, σχαμέρα, σχαμερός, σχασίλς, σχασίλα, σχώριο, σχωρεμένος, σχώρεση κτλ., ἐνῶ σ' ἐκείνες, ποὺ δὲν ὑπῆρχε ἀνάμεσα ὁ ἄτονος φθόγγοι ι, τὸ σκ εἶχε γίνεи σκ γενι-κῶς· π.χ. ἄμασκάλλ, ἄσκημα, λέσκη, μόσκος, μοσκιά, μοσκίζω, μοσκοβο-λῶ, μοσκοβολιτάδα, μοσκοκάρυδο, μοσκοκάρφ, μασκαράς, μουσκενῶ, μού-σκεμα, μουσκίδ, Παράσκος, Πασκάλλς, Πασκαλιά, Πασκαλιῶ, πασκαλιάτ-κος, πασκίζω, σκέδιο, σκιστός, σκίσιμο, σκιῶ, σκίζα, ξεσκῶ, σκoiνί, σκo-λειό, σκολνῶ, Σκουλάρ, σκάρα κτλ.

Τὰ χειλικὰ β καὶ φ, ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ι ἀνταμώνουνταν μετὰ τὸ σ δὲν γίνονταν μ' αὐτὸ ψ' π.χ. ἀλείψ, ἀγλείψ, γράψ, θρούψ, νίβς, τρέβς κτλ., ἐνῶ ὅπου δὲν ὑπῆρχεν ὁ φθόγγοι ι ἐξ ἀρχῆς, τὰ σύμφω-να β καὶ φ μετὰ τὸ σ ἔκαμναν τὸ διπλὸ γράμμα ψ' π.χ. ἀναψα, ἔτριψα, Ἑ-

ψεβῶ, ἔγνεψα, θὰ γράψω, θὰ κάψω, θὰ κλάψω, κάψ, κλάψιμο κτλ.

Ὁ ἄτονος φθόγγοι ι δὲν ἀποβάλλουνταν ὅταν μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ θ' ἀνταμώνουνταν σύμφωνα, ποὺ δὲν συμπροφέρουνταν εὐκόλα· π.χ. Ἀ-ριάδνη, ἀρτυμή, Βηθόνι, βινέκ, γητεύω, Δημήτρης, δυλίζω, Εὐάνθη, ὁ-θειός ιμ, Θυμιά, κοιτάζω, λιμάρς, Μαριάνθη, νοικοκεριό, ξυπάζω, ὀληνύ-χτα, πεινῶ, Ροδοδάφνη, Στυλιανός, τιμάρ, φτεινός, Χρυσῶ, ψημένος κτλ. Ἐνῶ σ' ἄλλα θρακικὰ ἰδιώματα χάνουνταν καὶ σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν τὸ ἄτονο ι, καὶ τὰ σύμφωνα ποὺ πλησίαζαν παθαίνανε διάφορες φθογ-γολογικὲς μεταβολές· π.χ. συμπέθερος—σубέθερος—сбёθερος—сбёθερος, Χρυσάφεια—Ξαφένια, Χρυσογόνις—Ξογόνις Χριστός—Χρστός—Ξστός, χστιανός, δκέλλ, δκέντρα, πιστεύω—псτεύω—ψτεύω κτλ.

Τὸ ἄτονο ι δὲν ἔφευγε ἐπίσης στὴν λήγουσα τῆς προπαροξύτονης λέ-ξης, γὰρ νὰ ξεκουράζονταν προφανῶς τὰ στοματικὰ ὄργανα, ποὺ τὰ κατα-πονοῦσε ὁ τονισμός στὴν προπαρὰλήγουσα· π.χ. ἀνέληψη, βούρβουλη, Γιωργηδοί, Δημήτρηδοί, Εὐχαρη, Ἑλιοστάλαχτη, κοίταξη, ἔλεση, μέγλα-ροι, ξέταξη, ὄρεση, πέραση, ρίγανη, σύγυση, φόβωλη, χούβελη κτλ.

Τέλος τὸ ἄτονο ι δὲν χάνουνταν ἀκόμη καὶ ὅταν ἡ ἀποβολὴ τοῦ θὰ μποροῦσε νὰ παραμορφώσῃ τὴ λέξιν καὶ νὰ συγχύσῃ τὴ σημασίαν της. Π.χ. τὴν καρδιά τὴν ἔλεγον πάντοτε τρισύλλαβη, γὰρ νὰ μὴν ταυτιστῇ μετὰ τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου. Τὴ φωνεῖται τὴν ἔλεγον ἔτσι δισύλλαβη καὶ ὄχι φτιά, γὰρ νὰ μὴ συγχύσῃ μετὰ τὰ φτιά, ποὺ εἶτανε πληθυντικὸς τῆς λέξης φτί δηλ. αὐτί. Ἐπίσης τὸ φηκάρ δὲν τὸ εἶπαν ποτὲ φκάρ, διότι ἔτσι θὰ ἔμοιαζε πολὺ μετὰ τὸ φκιάρ. Καὶ γὰρ τὸν ἴδιο λόγο ἔλεγον μετὰ τὸ ἄτονο ι τὶς λέξεις· βιλί, ζυγαριά, ζυμάρ, πριό, πηττί, πιλάφ, πσινός, ρινί, σινί, συ-κιά, σπυρί, τυρί, φτιλί, φιδάνι κτλ.

Ἀνάμεσα σὲ τρία σύμφωνα ἢ σὲ δυὸ δυσκολοπρόφερα γεννιούνταν κάποτε ἕνα ἄτονο ι· π.χ. ἀρθιμητική, ἀχνίζω—ἀφνίζω—ἀφινίζω, Βηθι-λέμς, Δαφινιώ, ἰσνάφ—ἰσινάφ, καπινός, κορίτς—ιμ, πινίγω, πετιμέζ, ὁ πα-τέραζιμ, τς' ἄμαζιμ κτλ. Παράβ. τὰ τῆς Ἀρχαίας· πυκνός—пυκινός Ὁμ. Ἰλ. Ε, 93, πνύσσω—пινύсσω κτλ.

Τὸ ι στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης εἶχε καταντήσῃ σύμφωνα, ποὺ παραστήνε-ται μετὰ τὸ γράμμα γι' π.χ. γιατρός, γιατρεῦμαι, γιανίσκω, γιάνω, γιαλί κτλ.

Ἐπίσης ὡς σύμφωνα γι' προφέρουνταν στὸ τέλος τῆς λέξης, ὅταν προηγούνταν φωνήεν· π.χ. ἀλαῖ, βέη, βόι, καίει, κρύοι, λέει, Μάη, πάει, ρωτάει, Σαράι, σόι, τόι, φταίει κτλ., ὅπου ὁ ἄτονος φθόγγοι ι, ὅπως κι' ἂν γράφεται, δὲν ἀποτελοῦσε ἰδιαίτερη συλλαβή.

В) Σύμφωνα.

Τὰ σύμφωνα εἶτανε 22 τὰ ἑξῆς· б, в, г, д, д, з, ж, к, л, м, н, ξ, π, ρ, σ, τ, τς, τс, φ, χ, ψ.

Τὸ β. Τὸ σύμφωνο β εἵτανε σὲ πολὺ μεγάλη χρήση, διότι ἀπαντοῦσε σ' ὅλες τὶς λέξεις, ποὺ γράφονται στὴ γλῶσσα τῶν λογίων μὲ τὰ συμπλέγματα μβ καὶ μπ, καὶ σ' ἄλλες πολλές, ποὺ τὶς πήραμε ἀπὸ ξένες γλῶσσες. Π.χ. βαίνω, βαλώνω, βατίκι, βουβούκι, βαβάκι, βολιάζω, γαβρός, γαβρίκιος, τύμβος—τύμβα—τύμπα—τούμπα—δούμπα—δούβα, θαβός, κομβί—κοβί, κόβος, κοβολότι, κολύβ, κολυβῶ, σκουβρί, Ἀβέλι, ἀνήμπορος—ἀνήβορος, ἐμποδίζω—βοδίζω, πομπή—βοβή, ἡμπορῶ—βορῶ, ἐμπλαστρώνω—βλαστρώνω, τύμπανο—δουβάνι, λάμπει—λάβ, λαβάδα, λαβομαχῶ, Λαβρινιώ, ἀβάρ, βαστούνι, βίρα, βαξές, βιρούτι, βαρβούνι, βάρβας, βερβέρος, βομαρσέ, βοτίλια, βακάλις, βακήρ, βαταξής, βαγιατικός, βάτικῶν, καθάνα, κουβάρος, Λιβέρος κτλ.

Τὸ β. Τὸ β εἶχε πέσει σὲ περασμένα χρόνια, ὅταν βρέθηκε πρὶν τὸ μ' π.χ. θάμα, καμένος, κατακαμένος, ράμα, ρέμα, ψέμα κτλ., ἀλλὰ στέκουνταν ὅταν ἀνταμώθηκε μ' αὐτὸ ὕστερνά π.χ. θρύβει, κρύβει, κρύβαστε, νίβει, νίβαστε, τρίβει, τρίβαστε, γενεῖμ—γενεύαστε κτλ.

Τὸ β μὲ τὸ σ γίνονταν ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ψ' π.χ. γνέψε, ἔγνεψα, θὰ γνέψω, θρύψε, ἔθρυψα, θὰ θρύψω, ἔνιψα, νίψε, θὰ νίψω, ἔτριψα—ἔτριψα, τρίψε, θὰ τρίψω κτλ. Ἐμνισκε ὅμως ἀμετάβλητο, ὅταν ἀνταμώθηκαν μ' αὐτὸ τὴν τελευταία π.χ. θρύβει, θρύβασαν, νίβει, νίβασαν, νίβστανε, τρίβει, τρίβστανε κτλ.

Τὸ β στὸ σύμπλεγμα βλ γίνονταν κάποτε γ' π.χ. γλέπω, σουγλα, σουγλί. Στὶς περισσότερες ὅμως λέξεις μὲ βλ, τὸ β διατηροῦσε τὴν προφορά του ἀμετάβλητη π.χ. αὐλή, αὐλόγυρος, βλογῶ, βλογιά, Βλαδίμερος, βλαστημῶ, Βλάχος, Παῦλος κτλ. Ἐξάλλου ἔλεγαν Εὐλάμπιος, Εὐλαμπία, μὲ φ' ἐπρόφεραν δηλ. Ἐφλαμπία, Ἐφλάμπιος, καὶ αὐτὰ ὅλα εἶχανε βεβαίως τὸ λόγο τους. Διότι γενικῶς τίποτε δὲν γίνεται χωρὶς κανένα λόγο στὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, καὶ ἴσως αὐτὸ τὸ φαινόμενο νὰ τὸ ἔχη ἐξηγήσει ἕως τώρα ἡ γλωσσολογικὴ ἐπιστήμη. Ἀλλὰ σ' αὐτὴν τὴν ἐλληνικὴ γωνία ποὺ βρίσκουμε, ὅπου δὲν καλλιεργοῦνται τὰ γράμματα, ἐπιστημονικὰ βιβλία λείπουν, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λυθῇ μιὰ τέτλια ἀπορία.

Τὸ γ. Τὸ γ εἵτανε λαρυγγικὸ πρὶν τὰ σύμφωνα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου. Καὶ οὐρανικὸ πρὶν τὰ φωνήεντα ε καὶ ι. Π.χ. ἀγδόνι, ἀγάλια, ἀγραστήρ, ἀγῶρ, κράγδοι, πειραγμένος, σουγλίζω, τυράγνιο, παγούρ, Βάγια, ἀγέρας, βάγιο, γερός, γένικα, λογυρίζω, πάγαινα, σάγαρο, συγύζουμαι, σιγανός, τηγανίζω κτλ.

Σὲ μερικὲς λέξεις πῶχουνε γ στὴν κοινὴ δημοτικὴ αὐτὸ προσφέρουνταν ὡς g σ' ἐμᾶς, καὶ ἴσως νὰ εἶναι καὶ αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ἀρχαία προφορά τοῦ γ εἵτανε g' π.χ. γαλέτζ, γαργαλίζω, γουργούλι, γρίνα, γρινιάζω, γρουλῶν—γρουλῶν—γουρλῶν κτλ.

Τὸ γ διατηροῦνταν ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα στὰ ῥήματα καὶ στὰ ὀνόματα π.χ. ἀλογο, βιδολόγος, λαγός, λαγούτα, λαγούμ, λέγω, τῇ λόγου μ', τῇ λόγου σ κτλ. Ἐνῶ σ' ἄλλα ἰδιώματα ἔπεφτε π.χ. Ἀάπιος, λέω, πέλαο, φυλάω κτλ.

Ἐμνισκε μάλιστα καὶ ὡς εὐφωνικὸ τὸ γ ἀνάμεσα σὲ δυὸ φωνήεντα π.χ. ἀγέρας, ἀγουρίδα, ἀγορίνα, ἄγουρος, ἀγῶρ, ἀκούγω, Ἀντρέας, Ἀρχιλλέας, γαῖμα, γιορτή, γούλος, γούλα, Δυσσέας, Θεγός, Θεγοτή, Θεγονίτσα, Θεγανῶ, Θεγοκλή, Θεγοδός, Θεγόφιλος, καίγω, κλαίγω, Κλεγονίκι, Κλεγοπάτρα, λούγω, μελλεγούνι, νέγος, Συμαγώνις, Φαραγώνις κτλ. Τὸ εὐφωνικὸ αὐτὸ γ εἶναι νεώτερο στοιχεῖο γλωσσικὸ, καὶ δὲν εἶχε καμμιά σχέση μὲ τὸ ἀρχαῖο δίγαμμα, ὅπως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ ἀπ' ἐκείνους, ποὺ δὲν ἀναγνωρίζουν στὸν ἐλληνικὸ λαὸ τὸ δικαίωμα νὰ προσθέσῃ καὶ αὐτὸς κάτι στὴ γλωσσικὴ κληρονομία τῶν πατέρων του.

Τὸ γ εἶχε πέσει ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια πρὶν τὸ μ' στὰ οὐσιαστικά π.χ. κράμα, σάγμα—σαγμαρί—σαμάρ, τάμα κτλ. Διατηροῦνταν ὅμως στὶς μετοχές τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου π.χ. νυσταγμένος, πειραγμένος, σιαγμένος, φυλαγμένος κτλ.

Τὸ γ ἀποβάλλουνταν πρὶν τὸ χ' π.χ. κέγχρος—κεχρί, κόγχη—κόχι, κελαχόχοι, σπλάχνο, ἔγγελος—χέλι, κογγυλίδιον—χογγυλός κτλ. Παράβι τ' ἀρχαία καγχάζω—καχάζω—κίγχραμος—κίχραμος κτλ.

Σὲ μερικὲς λέξεις ποὺ εἶχαν τὰ συμπλέγματα γγ καὶ γκ τὸ προηγούμενο γ προσφέρουνταν ὡς ἔνρινο ν' π.χ. ἄγγωνας, ἄγγελος, Ἀγγελική, ἄγγαρεῖα, βεγγέρα, Κιούγκι, λεγγέρα, μάγκος, μαγκάλι, μάγκι, μαγκήρα, μέγγεμε, πάγκα, παγκάρ κτλ.

Τὸ γ γίνονταν κ, ὅταν ἤρχονταν μπροστά του τὸ φ. π.χ. ἔφυγα—ἔφκα—ἔφκα κτλ.

Τὸ g. Τὸ g ποὺ παριστάνεται συνήθως μὲ τὸ σύμπλεγμα γκ εἵτανε λαρυγγικὸ πρὶν τὰ σύμφωνα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου. Καὶ οὐρανικὸ μὲ τὰ φωνήεντα ε καὶ ι. Π.χ. ἀγούρ, ἀγιάζω, ἀγίδα, ἀγαλιά, βογῶ, γαλέβρα, γαλνῶ, γάγρανα, γούμας, γούρλης, γουρλώνω, γρίνα, γρινιάζω, γαλακάθ, γαλαγάι, γολογός, γῶμ, γωμνιάζω, δαγάνω, δαγανιάρς, κάγελο, λογόβ, μάγανος, μουγρίζω, παράγκωμα, σάγαρο, σύγαμα, συγαίμαι, σφουγάρ, σφουγαρίζω, φαγρίζω, φλογαρίζω κτλ.

Τὸ σύμφωνο g τὸ εἶχανε οἱ λέξεις ποὺ γράφονται στὴν ἀρχαία μὲ τὰ συμπλέγματα γγ καὶ γκ καὶ πολλὲς ἄλλες νεώτερες ἢ δανεισμένες ἀπὸ ξένες γλῶσσες. Π.χ. Ἀγελάκις, ἀφιγροῖμαι, βγαγέλιο, Βγαγέλις, γαρίζω, γαλέτζ δάγμα, κάγυνεις, κάγαμνια, λάραγας, μάγανος, ὀγόνι, ἔγγονος—ὀγγονος—ὀγος, παράγκωμα, πικραγουριά, σφουγάρ, σφουγαρίζω, σάγαρα,

συγαίγμαι, φεγάρ, φεγαροματιάζω, φλογαρίζω, φεγομαχῶ, Ἀγώπης, Μπλα-
γόγιας, galagánī, gologós, géla, géμ, ggrántas, ggasiniá, logób κτλ.

Τὸ g διατηροῦσε καὶ μαζί με τὸ ι τὴ λαρυγγική προφορά του σὲ με-
ρικές λέξεις, πού προέρχουνταν ἀπὸ τὴν τουρκική γλῶσσα ἢ εἴτανε ἀπο-
κλειστικῶς τοπικῆς π.χ. ἀῖγίρ, ἀνγίτ, ἀῖγίνις, γιανγήνι, γιογλιάνος, gi-
dás, gílir, gírla, saígi κτλ.

Τὸ d Κοινότατο εἴτανε στὸ τοπικὸ ἰδίωμα τῆς Τσεντιῶς τὸ σύμφωνο
d. Τὸ εἶχινε στὴν ἀρχή, στὴ μέση καὶ στὸ τέλος πολλὲς λέξεις πού προέρ-
χονται ἀπ' τὴν ἀρχαία καὶ γράφονται μετὰ τὰ συμπλέγματα νδ καὶ ντ,
καθὼς καὶ ἄλλες νεοελληνικῆς ἢ δανεισμένες ἀπὸ ξένες γλῶσσες. Π.χ.

Ἀδράς, ἀδραδρέφ, Ἀδριᾶς, δύσιμο, δέδρο, διδριλίβανο, Δεδρεῖς,
ἐνδύμαι—δύνμαι, δυμένος, κονδύλι—κοδύλι—κοδυνῶ, παδρειά, παδρεῦ-
μαι, σπόνδυλος—σποδύλι, χαδάκι, χαδικιώνω, χάδρα.

Ἀδάρα, ἀδαριάζω, ἄδερο, ἀδαμώνω, ἀδάμωση, ἀδικρα, ἀδικρῶζω,
Ἀδώνις, δρέπμαι, δροπή, κοδός, κοδαίνω, κοδακιανός, κοδόμερος, κο-
δοφταίνω, κοδόσνιχος, μάδαλος, μαδαλώνω, πέδε, πενήδα, πεδακόσια,
ύφαστός—φαδός, φοβοῦνται κτλ.

Ἀδίμ, βεδουῖα, δάλια, δαλίκα, δαγαρτζίκα, δαμουζλίκι, δερβιζ, de-
dés, δελής, διρέκι, δολάπ, δολαπιάζω, Δομνίτσα, δομάτα, δορούκι, κα-
δάρ, μεϊδάνι κτλ.

Τὸ d προήρχουνταν κι' ἀπὸ μαλακώμα του τ' ἀπὸ προηγούμενον ἢ
ἄλλους λόγους π.χ. βατολαῶν—βαδαλαῶν, τεντώνω—δεδώνω, τρεμούλα—
δρεμούλα, δέν τρέχω—δρέχω, τύμπανο—δουβάνι κτλ.

Τὸ δ. Τὸ σύμφωνο δ δὲν πάθαινε ἄλλη μεταβολὴ ἐξὸν ἀπ' τὴν πα-
ραπάνου, ὅτι στὸ σύμπλεγμα νδ γινότανε d, πού ἴσως νὰ εἴτανε ἡ πρα-
γματική προφορά του στὴν ἀρχαιότητα. Π.χ. ἐνδεκα—ἐδεκα, κανδήλα—
καδήλα, καδήλανάφτς, μανδήλι—μαδήλι, μυνδός, μουνδός, σάνδυξ—σεδού-
κι, σεδουκώνω, χάνδαξ—χαδάκι κλπ.

Τὸ θ. Τὸ θ στὸ σύμπλεγμα σθ γίνονταν πάντοτε τ' π.χ. Δημοσθέ-
νης—Δημοστένης, Εὐρουσθένης—Εὐρουστένης, ζαλίσθηκα—ζαλίστηκα, λι-
βίστηκα, νιάσθηκα κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαῖα μασθός—μαστός καὶ μαζός,
ύσθριξ—ύστριξ κτλ.

Ἐπίσης στὰ συμπλέγματα φθ καὶ χθ γίνονταν κανονικά τ, διότι στὴ
νέα ἑλληνική, ὡς εἶναι γνωστόν, δὲν μποροῦνε νὰ σταθοῦνε πλάγι—πλά-
γι δυὸ δασέα σύμφωνα π.χ. ἄφθαστος—ἄφτασιος, Εὐθαλία—Εὐταλία,
Εὐτύμς, θὰ κουρευθῶ—θὰ κουρευτῶ, φτάνω, φτηνός, ἐχθὲς ἐχτές, θὰ
τραβηχθῶ—θὰ τραβηχτῶ, προχτές, ὀχτρός, ὀχτρέσα, προχτές, κτλ.

Καὶ στὸ σύμπλεγμα ρθ τὸ θ γινότανε τ π.χ. νάρθηξ—νάρθηκας, νάρ-
θηκας—ἄρθηκας, δάρθηκα—δάρτηκα, ἦρθα—ἦρτα, ὀλόρθος—ὀλόρτος,
πάρθηκαν—πάρτηκαν κτλ.

Τὸ σύμπλεγμα θσ γίνονταν τσ π.χ. ἐκάθισα—ἐκαθσα—ἐκατσα,
κάθσε—κάτσε, νάρθης—νάρθς—νάρτς κτλ.

Τὸ θ κάποτε γίνονταν φ' π.χ. ἀνθηρός—ἀθηρός—ἀφηρός, θηκάρ—
φηκάρ—ἡ θήκη τοῦ μαχαιριοῦ. Εἶναι περίεργο ὅτι ἡ ἀρχαία λέξη θήρ λέ-
γεται στὸν Ὅμηρο φήρ. Πάντως τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ φαινόμενο ἔμεινε πε-
ριωρισμένο.

Τὸ κ. Τὸ κ εἴτανε λαρυγγικὸ στὴν προφορά πρὶν τὰ σύμφωνα καὶ τὰ
φωνήεντα α, ο, ου, καὶ οὐρανικὸ πρὶν τὰ φωνήεντα ε καὶ ι. Π.χ. ἀκονί-
ζω, κακωσύνι, βακλαβάς, ἀκρανιά, κουμάρ, κεχριβάρ, κιλίμ, κυδωνόπαστο,
Κυριακάκι, κληματσίδα, κεραμίδ κτλ.

Τὸ λαρυγγικὸ κ διατηροῦσε καὶ μετὰ τὰ φωνήεντα ε καὶ ι τὴ λαρυγγική
προφορά του σὲ μερικές λέξεις τοπικῆς ἢ δανεισμένες ἀπ' τὴν τουρκική
γλῶσσα. Π.χ. ἀκίλι, ἀκηλῆς, ἀκηδές, βακίρ, ἔρκεσαι, ἔρκεται, Χρηστός—
Κήτος, κηϊδίζω, κηϊμάς, κηλήφ, κηνάς, Κηνηκί, κημέτ, κησμέτ, κήρ,
κηρήσιος, κήρκος, κηρλάντα, κήρκος, κητλίκι, κηριτίσα, σαλκήμ, σα-
σκήνις, σασκηνιά, τακήμ, τσακῆρς, τσακίνις, Τσακήλι, Τσακηλήκι, τσά-
κινο κτλ.

Στὸ σύμπλεγμα κτ τὸ κ γίνονταν χ, διότι δύο ψιλὰ σύμφωνα δὲν
μποροῦνε νὰ σταθοῦνε πλάγι πλάγι στὴ νέα ἑλληνική. Π.χ. οκτάπους—ὀ-
κταπόδ—ἀχταπόδ, λακτίζω—λακτίζω, νυκτέρι—νυχτέρ, ὀχτώ, ὀχτῶνυχι,
κηκτός—κηχτός, κτεῖς—κτένι—κτένι, χτένα, χτενίζμαι, πυκτίζω—πυκτί-
ζω—φουχτίζω, κτυπῶ—χτυπῶ, χτυπητός κτλ.

Τὸ κ στὴν ἀρχὴ τῆς λέξης τρέπονταν σὲ g, ὅταν ἡ προηγούμενη λέ-
ξη ἔλγε κάποτε σὲ ν' π.χ. ἡ κατά—δὴ γάτα, ὁ κόσμος—dὸ γόσμο, ἡ κου-
μουλιά—δὴ γουμουλιά, ἡ καλλίτσα—μὰ γαλλίτσα, κερνῶ—δὲ γερνᾶς,
κυλιοῦμαι—μὴ γυλιέσαι κλπ.

Τὸ λαρυγγικὸ κ πρὶν ἀπ' τὸ d γίνονταν g' π.χ. στέκουνται—στέ-
κουνται—στέκναι—στέγναι. Παράβ. ἐκδέρω—γδέρνω, ἔκδοση—ἔγδοση κτλ.

Τὸ οὐρανικὸ κ (κ1) πρὶν ἀπ' τὸ d γίνονταν g1 (γκ1) π.χ. ζεβζέκνις—
ζεβζέκνιδου—ζεβζέγκνιδου, Μιχαλάκις, Μιχαλάκνιδου—Μιχαλάγκνιδου κτλ.

Τὸ λ. Τὸ λ εἴτανε γλωσσοδοντικόν, ὅταν συμποφέρνηνουνταν μαζί με
ὅλα τὰ σύμφωνα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου, ε. Μονάχα μετὰ τὸν φθόγγο ι
εἴτανε γλωσσοουρανικόν. Π.χ. λαχάδ, λοδρί, τουλούμ, λεκούμ, χαλβάς, Ὀλ-
γα, χαλκάς, στέλνω, ἐλπίδα, Μάλτα, ἄλφα, λιμασμένος, κοπελλίτσα, δρα-
σκελιά, χαμαγλί κτλ.

Σὲ μερικές ὅμως λέξεις, πού οἱ πλείότερές τους εἴτανε δανεισμένες ἀπὸ
τὴν τουρκική κυρίως γλῶσσα, τὸ λ στὴ συλλαβὴ λι δὲν προφέρουνταν γλωσ-
σοουρανικά, καθὼς στὶς λέξεις καλύβα, λύκος, μαλλί κτλ., ἀλλὰ γλωσσο-
δοντικά, ὅπως στὸ τουρκικὸ ὄνομα Ἀλῆς π.χ. ἀκηλῆς, βελαλῆς, βελή,

γαϊτανλής, βαλής, βατακλήκι, βιτακτσηλίκι, βουδαλαλίκι, δερτλής, ζεβ-
ζεκλήκι, θεριακλής, μερακλής, Ὀλυμπία—Λύμπιω, μερακλής, μεταλλήκι,
Παπασλί, Τσακλήκι, τσαλήμ, τσελήκι κτλ.

Τὸ λ γινότανε ρ πρὶν ἀπ' τὰ σύμφωνα β, γ, θ, μ, τ, τς καὶ φ· π.χ.
Ἀλβανίτης—Ἀρβανίτης, Βούλγαρος—Βούργαρος, ἤλθα—ἤρθα, βέλτα—
βέρτα, κάλτσα—κάρτσα, ἀδελφός—ἀδερχός κτλ.

Τὸ μ. Τὸ μ πρὶν τὸ φ ἀποβάλλουνταν· π.χ. ὁμφαλός—ἀφαλός, γόμ-
φος—γόφος, νύμφη—νύφ, νυφκάτο, συμφωνή κτλ.

Μὲ τὸ β κατόπι του τὸ μ, καθὼς καὶ παριπάνου ἀναφέρεται, τρέ-
πονταν σὲ β· π.χ. ἐμβαίνω—βαίνω, βαινοβγαίνω, ἐμβολιάζω—βολιάζω,
ἐμβατικίον—βατικί, θαβώνω, κοβώνω, Ἰμβρος—Νύβρο, σκόμβρος—σκου-
βρί κτλ.

Τὸ ἴδιο συνέβαινε καὶ μὲ τὸ σύμπλεγμα μπ, πού γίνονταν ἀπλὸ β·
π.χ. παμπάλαιο—βάβαλο, πομπή—βοβή, Καμπανί—Καβανί—ἡ μικρὴ
καμπάνα τοῦ σχολείου τῆς Τσεντῶς, ἐμποδίζω—βοδίζω, λαμπάδα—λαβά-
δα, Λαμπρὴ—Λαβρὴ, exemplum—ξόβλι, συμπέθερος—σιβέθερος κτλ.

Τὸ μ χάνουνταν καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις, πού τὰ συμπλέγματα μβ
καὶ μπ ἔγιναν β, ὅπως φαίνεται στὰ παραπάνου παραδείγματα. Διατη-
ροῦνταν ὅμως σὲ κάμποσες λέξεις· τοῦ συμπλέγματος μπ· π.χ. βόμβα, ἔμ-
βορος, κουμβαράς, Λάμβος, Λαμβρινή, Λεμβιγιάδα, Λεμβιγῶ, λαμβουθήκι,
λαμβουδώνω, Λύμβω, πεμβέ, Πολυμβία, Χαράλαμβος, κτλ.

Σὲ μερικὲς μάλιστα λέξεις, πού εἶχανε τὸ σύμπλεγμα μβ ἔπεσε τὸ μ
κ' ἔμεινε τὸ β μὲ τὴν κανονικὴν του προφορὰ π.χ. ἀναλαμβάνω—ἀναλαβαί-
νω, καταλαμβάνω—καταλαβαίνω, μεταλαμβάνω—ματαλαβαίνω κτλ.

Τὸ ν. Τὸ ν στεκότανε στὸ τέλος τῆς λέξης, μόνον ὅταν ἡ ἀκόλουθη
λέξη ἄρχιζε ἀπὸ φωνῆεν, κ' ἔπεφτε ὅταν ἄρχιζε ἀπὸ σύμφωνο. Μετὰ τὴν
ἀποβολὴ ὅμως τοῦ ν τ' ἀρχικά σύμφωνα τῶν ἐπομένων λέξεων, κ, π, τ,
τσ, πού ἔξαιτίας τοῦ ν εἶχανε γίνει g, b, d καὶ τς διατηροῦσανε τὴν και-
νούργια προφορὰ τους.

Π.χ. Μίαν βολάν—μιὰ βολά, τὸν Γιώργη—δὸ Γιώργη, δὸ Διαμα-
δάκι, δὸν Ἀνθίλογο, δὴν Ἐρφίλι, δὸ βάρβα, δὲ ξέβς, δὲ θέλω, δὸ gadη-
λανάφτ, δὸ Λάξο, δὴν ἰσιάδα, δὸ Μανωλιό, δὴ νουνά, δὴ Ξαθή, δὸν Ὀ-
βριό, ἔνα βαππᾶ, δὲ ρώτσες, δὲ συγύζεσαι, μὴν τρέμης—μὴν δρέμς, μὴν
τσουμαδῆς—μὴν τζουμαδῆς, τῶ Φωτῶ, δὲ χρειάζεται, δὸ ψάλτ, δὴν οὐ-
ρά κτλ.

Μερικὲς λέξεις πού ἄρχιζαν ἀπὸ φωνῆεν ἔπαιρναν στὴν ἀρχὴ τους
ἔνα ν εὐφωνικό. Τὸ ν αὐτὸ προσκολλήθηκε στὴν ἀρχὴ τῶν ἀνωτέρω λέ-
ξεων ἀπὸ τὴν αἰτιατικὴ τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ
ἄρθρου δὸν καὶ δὴν· π.χ. δὴν οἰκοκυρά—ἡ νοικοκυερά, δὴν Ἰμβρον—ἡ

Νύβρο, δὸν δὸά—ὁ νοδᾶς, δὴν οὐρά—ἡ νουρά, δὸν ὕπνο—ὁ νύπνος, δὸν
ὦμο—ὁ νῶμος κτλ.

Καὶ στὴ μέση τῆς λέξεως ἀναπτύσσονταν ἔνα ν ἀνάμεσα στὸ μ καὶ
στὸ ι, πού ἀποτελοῦσι δίφθογγο μαζί μὲ ἄλλο φωνῆεν· π.χ. σταφυλαριὰ
—σταφλαρουμιὰ, Ρωμιός—Ρωμινός, τοῦ ζουμιού—τῆ ζουμινιού, οἱ μου-
ριές—οἱ ρουμιές—οἱ ρουμινές, τὸ Οἰκονομεῖο—τὸ Κονομνεῖο, μιὰ—μινιά,
ὁ Θύμιος—ὁ Θύμινος, οἱ Ρωμοῖ—οἱ Ρωμινοῖ κτλ.

Συνέβαινε ὁμοῦ καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι δηλ. ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μερικῶν λέ-
ξεων ἔπεφτε τὸ ἀρχικὸ τους ν, διότι νομίσθηκε ὅτι ἀνῆκε στὸ ἄρθρο· π.χ.
τὸν νάρθηκα—δὸν νάρθηκα—δὸν ἄρτηκα ὁ ἄρτηκας, δὸν ναιλβάνι—ὁ
ἀλβίνις, δὴν Ναθαλιὰ—ἡ Ἀθαλιὰ, νωρίς—ὠρίς κτλ.

Καθὼς ἀναφέρεται παραπάνω στίς παρατηρήσεις στὸ σύμφωνο d, τὰ
συμπλέγματα νδ καὶ ντ εἶχαν καταντήσει ἀπλὸ d, καὶ τὸ ν δὲν ἀκούουν-
ταν καθόλου· π.χ. ἔνδεκα—ἐδεκα, μανδήλι—μαδήλι, σύντεκνος—σύδε-
κνος, σύντροφος—σύδερος, φούντα—φούδα κτλ. Διατηροῦνταν ὅμως
τὸ ν σὲ μερικὲς λέξεις πού προήρχονταν ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα ἢ ἀπὸ
τὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα, καὶ δὲν εἶχανε τριφτὴ στὸ στόμα τοῦ λαοῦ·
π.χ. Ἀντρομάχι, Ἀντρέας, κόντρα, πανταμούζικα, Παπαντή, παντελό-
νι, παντιέρα, Παντῖος, ποντιάζω, φαντιάζω κτλ.

Τὸ ν πρὶν τὸ θ χάνουνταν π.χ. ἀνθι—ἄθ, Ἀνθούλα—Ἀθούλα, ἀν-
θίζω—ἀθίζω, ἀνθηρός—ἀθηρός—ἀφηρός, ἀνθρωπος—ἄθρεπος, πενθερός
—πεθερός, συβέθερος—συβεθεριό κτλ. Σὲ παλαιότερα χρόνια τὸ σύμπλεγ-
μα νθ εἶχε πάθει μιὰ ριζικώτερη μεταβολή, κ' ἔγινε τς, ὅπως φαίνεται
ἀπὸ τίς λέξεις· ἀκανθόβραχα—κατσάβραχα, ἀκανθηρός—κατσαρός, ἀκαν-
θαρίδα—κατσαρίδα, ἀκανθόχοιρος—σκαντζόχοιρος κτλ.

Οἱ λέξεις πού εἶχαν ἀρχικὰ δύο ν προφέρουνταν σάν νὰ εἶχαν ἔνα·
π.χ. Ἀννίκα—Ἀνίκα, γεννῶ—γενῶ, μάννα—μάνα, σύννεφο—σύνεφο,
συννυφάδα κτλ. Ἐλεγαν ὅμως ἔξαιρετικῶς· τυράγνιο καὶ γνέψιμο, γνεύω,
πού προῆλθεν ἴσως ἀπὸ τὴν συμπροφορὰ τοῦ ρήματος τούτου μὲ τὴν ἐ-
παναληπτικὴ ἀντωνυμία τὸν νεύω τὸν νεύω—δὸ γνεύω—γνεύω.

Τὸ π. Τὸ π γίνονταν στὴν ἀρχὴ τῆς λέξεως b, ὅταν ἡ προηγούμενη
λέξη ἔληγε ἀρχικῶς σὲ ν· π.χ. δὲν πάτησα—δὲ βάτσα, μὴν πειράξης τὸ
παιδί—μὴν βράξης τὸ παιδί, τὸν πατέρα μου—δὸν βατέρα μ, ἔναν παρὰ—
ἔνα βαρά, μιὰν πῆττα—μιὰ βήττα, ἡ πυροστιὰ—δὴν πυροστιὰ, μὴν πυρώ-
νεται πολὺ κτλ.

Ἐπίσης προφέρουνταν b καὶ στὸ σύμπλεγμα μπ, χωρὶς ν' ἀκούεται τὸ
μ· π.χ. ἀμπέλι—ἀβέλι, ἀνήμπορος—ἀνήβορος, ἐμποδίζω—βοδίζω, παμπά-
λαιο—βάβαλο, πομπή—βοβή, Καβανί, κουβάρος, λάμπω—λάβω, λαβάδα,
λαβομαζῶ, Λαβρὴ κτλ. Σ' ἄλλες ὅμως λέξεις πού τὸ π τοῦ συμπλέγματος
μπ εἶχε γίνει b διατηροῦνταν καὶ τὸ μ· π.χ. βόμβα, ἔμβορος, κουμβαράς,

Λάμβος, Λαμβρινή, Ὀλυμπιάς—Λυμβιγιάδα—Λεμβιγιά, λαμβοθήνη, λαμβουρδώνω, Λύμβω, πεμβέ, Πολυμβία, Χοράλαμβος κτλ.

Κάποτε μάλιστα τὸ π τοῦ συμπλέγματος μὴ διατηροῦσε τὴν ἀρχικὴ προφορά του, σὰν τοῦ γαλλικοῦ συμφώνου p σὲ μερικὲς λέξεις, ποὺ προέρχουνταν ἀπὸ ξένες γλώσσες· π.χ. ζαμπαράς, ζεμπερέκι, κομπανία, βαπόρι—παμπόρι, τράμπα, τρομπέττα, χάμπας κτλ.

Τὸ π στὸ σύμπλεγμα πτ γίνονταν κατὰ γενικὸν κανόνα φ, διότι στὴ νέα ἑλληνικὴ δὲν μποροῦνε νὰ σταθοῦν κοντὰ κοντὰ διὰ ψιλὰ σύμφωνα· π.χ. ἀνάπτω—ἀνάφτω, γραπτὸ—γραφτὸ, κλέπτω—κλέφτω, κλέπτῃς—κλέφτῃς, πτυάριον—φτιάρι, πτύω—φτῶ, φτύσιμα, πτερνίζομαι—φτερνίζομαι, φτέρνισμα, φτουρίζω, πτωχὸς—φτωχὸς κτλ.

Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἡ συνάντηση τοῦ π μὲ τὸ τ δὲν εἴτανε πολὺ παλιά, ὅπως λ.χ. στὸ δευτέρου πληθυντικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς, τὸ π δὲν γίνονταν φ· π.χ. γλέπτε, πρέπτε κτλ. Τὸ ἴδιο συνέβαινε κι' ὅταν οἱ σύντομοι τύποι τῶν κτητικῶν ἀντωνυμιῶν τοῦ τρίτου ἐνικοῦ προσώπου ἀκολουθοῦσαν ὀνόματα, ποὺ τελείωναν σὲ π· π.χ. τὸ δολάπ του, τὸ καλούπ του, τὸ τόπ του κτλ.

Τὸ π πρὶν τὸ d καὶ δ γίνονταν b· π.χ. Ἀράπς—Ἀράπδοι—Ἀράβδοι, τζελέπς—τζελέβδοι, δρέπουνται—δρέπουνται—δρέπουνται, γλέπουνται—γλέπουνται κτλ.

Τὸ π τοῦ συμπλέγματος σπ γίνονταν κάποτε φ· π.χ. σπόγγος—σπόγγος—σπογγάριον—σπογγάρι—σφουγγάρι—σφουγγάρι, σφουγγαρίζω, σφουγγαρόπανι, σφούγια, σφουγιῶ, σπόνδυλος—σφοδύλι κτλ. Ἐνῶ στὶς περισσότερες λέξεις διατηροῦνταν ἀμετάβλητο· π.χ. ἄσπρος, ἀσπρογίτ, ἀσπράδι, λάσπη, μούσπουλο, ρέσπα, σπάνω, Σπάσος κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαῖα ἀσπάρραγος καὶ ἀσφάρραγος, λίσπος καὶ λίσφος (Ἀριστοφ. Βάτρ. 826), τρίσπος καὶ τρίςφος.

Τὸ ρ. Τὸ ρ, ὅταν ὑπῆρχε κι' ἄλλο ὁμοῖο του ρ σὲ πλαγινὴ συλλαβὴ πᾶθαινε τίς ἐξῆς μεταβολές α) γίνονταν ν· π.χ. παραθύρ—παναθύρ, πορτραῖτο—ποντραῖτο κτλ β) γινότανε λ· π.χ. ἄροτρον—ἀλέτρι, βιραδέρς—ἀδερεφὸς ἀπὸ τὸ τουρκικὸ birađer—birađer, Γρηγοράσκος—Ληγοράσκος, λήγορα, ληγορούτσκα, ρεντζιπέρς—γεωργὸς ἀπὸ τὴν τουρκικὴ λέξη ρεντζιπέρ—λεντζιπέρς, birađirbirađir—birađirbirađir—τουρκικὸ ὄνομα ἑνὸς παιδικοῦ παιχνιδιοῦ κτλ. γ) ἔπεφτε τὸ ρ, ὅταν σὲ κοντινὴ συλλαβὴ ὑπῆρχε ἄλλο· π.χ. πετριχάηλι—πετριχάηλι, ταργάρι—ταγάρι—δαγαρτζίκα, ὑδράργυρος—διάργυρος, Φειδερίκος—Φειδερίης κτλ.

Παράβαλε τ' ἀρχαῖα δρύφακτον—δρύφακτον, τρηρόν—ἐλαφρόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον προήλθε ὁ τρελὸς κτλ.

Τὸ σ. Σὲ μερικὲς λέξεις, ποὺ τὸ εἶχαν πρῶτο γράμμα ἔπεφτε τὸ σ,

διότι θεωρήθηκε ὅτι ἀνῆκε στὸ προηγούμενο του ἄρθρο ἢ ἀπὸ ἄλλον κανένα λόγο· π.χ. ἡ σκρίνα—τῆς σκρίνας—ἡ κρίνα, σκουδῶ—κουδῶ, σκῶρ—κουράδ, κουρέλι, σπιθαμὴ—πιθαμὴ κτλ. Τὸ σ ἔπεφτε κι' ἀπὸ τὸ τέλος τῆς λέξης κατ' ἀναλογία· π.χ. ἔχτε, προχτε κατὰ τὸ ἐψε, τὸ κρύο, τὸ χάο κατὰ τὰ τὸ ζαχάρτο, τὸ κόλπο, τὸ κουφέτο κτλ.

Ἀντιθέτως ἄλλες λέξεις παίρνανε σ στὴν ἀρχὴ ἢ στὸ τέλος· π.χ. ἀκανθόχοιρος—σκατζόχοιρος, κύπτω—σκύβω, μαρίδα—σμαρίδα, σμίγω, σμίξιμο, παντζάρι—σπαντζάρι κτλ. Δηλαδή, ἐπειδὴς, ἐψές, τίποτες κτλ. Παράβαλε τὰ τῆς Ἀρχαίας· βῶλος καὶ σβῶλος, κεδάννυμι καὶ σκεδάννυμι, κάραβος καὶ σκάραβος, καφῶρα καὶ σκαφῶρα, μαρίς καὶ σμαρίς, μαρίλη καὶ σμαρίλη (Ἀριστοφ. Νεφ. 360), πέλεθος καὶ σπέλεθος (Ἀριστοφ. Βάτ. 395) τρύχνος καὶ στρύχνος, τυρβάζω καὶ στυρβάζω, ἀτρέμα καὶ ἀτρέμας, ἄντικρυ καὶ ἄντικρυς, μεσηγὺ καὶ μεσηγύς, πολλάκι καὶ πολλάκις κτλ.

Τὸ σ προφέρουνταν ὡς ζ πρὶν ἀπ' τὰ σύμφωνα β, γ, δ, μ, ν, καὶ ρ· π.χ. σβωλί—ζβωλί, σγάρα—ζγάρα, ἄς γένι, Ἀναστάς—Ἀνασταίδοι—Ἀνασταίδοι, Σμαραγδῶ—Ζμαραγδῶ, σνίχι—ζνίχι, ἄς ρωτήσ—ἄς ρωτήσ κτλ.

Τὸ σ τῆς προσωπ. κτητικῆς ἀντωνυμίας τοῦ δευτέρου ἐνικοῦ προσώπου δὲν προφέρουνταν ξεχωριστά, ὅταν ἡ προηγούμενη λέξη τελείωνε σὲ σ· π.χ. ὁ πατέρας σ—ὁ πατέρας.

Ἡ ἀπόφθεσις (σ) μαζί μὲ τὸ ἄρθρο ἀποβάλλουνταν, διὰ τὴν ἀκόλουθη λέξη ἀρχίζει ἀπὸ σ· π.χ. στὸ σκολεῖο παγαίνω—σκολεῖο παγαίνω, ἂ πᾶμε στὸ σπῖτ—ἂ πᾶμε σπῖτ, πᾶει στὴ Σηλυβριά—πᾶει Σηλυβριά κτλ. Ὅταν ἡ ἀκόλουθη λέξη ἀρχίζει ἀπὸ κάθε ἄλλο γράμμα, τὸ στὸ καὶ τὸ στὴ ἀκούονταν καθαρά· π.χ. πᾶει στὴν Ἀρακλειά, ἂ πᾶμε στὸ Κερμένι, πᾶει στὸ Φανάρι, στὸ χωράφ παγαίνω κτλ.

Τὸ τ. Τὸ τ στὸ σύμπλεγμα νι προφέρουνταν d· π.χ. ἀντάρα—ἀδάρα, ἀδαρίζω, ἔντερο—ἄδερο, ἀδαμώνω, ἀδικρα, ἀδικροῦζω, Ἀδώνης, δρέπμα, δροπή, ἐξήδα, ἐβδομήδα, κοδαίνω, κοδακιανός, κοδόμερος, κοδόσινχος, κοδόφωτος, κόντρα, κοδοφταίνω, μάδαλο, μαδαλώνω, πέδε, πενήδα, πεδακόσια, Παντίρς, πανταμούζικα, Παπαντή, σύδεκνος, σύδερεφος, φούδα, φονδωτός, φαδός, φροβῶνται, φριοῖνται, χαλνιοῖνται, χτυπιοῖνται κλπ.

Διατηροῦσε ὅμως τὴν προφορά του σὰν τοῦ γαλλικοῦ t σὲ μερικὲς λέξεις, ποὺ προήρχονταν ἀπὸ ξένες γλώσσες· π.χ. ἀντερί, ἀντίκα, λεβάντα, μέντα, πόντια, πόντος, ποντιάζω, ράντα, ταντέλλα, φίντω κτλ.

Ὅταν προηγούντανε καμμιά λεξούλα, ποὺ ἔληγε σὲ ν, αὐτὸ ἀποβάλλουνταν καὶ τὸ ἀρχικὸ τ τῆς ἀκόλουθης λέξης γινότανε d· π.χ. ἔχμε μὰ δίνα μεγάλη, ἀπ' τὴν ὀνομαστικὴ ἢ τίνα, ὁ τουρβάς—dὸ δουρβά, δὲν τρανεύει—δὲ δρανεύι, μὴν τελευσεῖσαι μ' αὐτό—μὴν τελευσεῖσαι μ' αὐτό, μὴν τινάζεις—μὴν δινάζεις κτλ.

Πρὶν ἀπ' τὸ d τρέπονταν σὲ d· π.χ. θυμώτης—θυμώτης—θυμώτοι

—θυμῶδδοι, μεριάτς—μεριάτδοι—μεριάδδοι, Φώτς—Φώτδοι—Φώδδοι, ψιλτς—ψάλδδοι κτλ.

Τὸ τσ. Ὅταν καμμιά λέξη εἶχε ἀρχικό γράμμα τὸ τσ καὶ ἡ προηγούμενη ἔληγε σὲ ν, τὸ τσ γίνονταν τς καὶ τὸ ν ἀποβάλλονταν π. χ. ἡ τσάπα—μιὰ ἱζάπα χοειάζεται, ὁ τσίρος—ἐνα ἱζίρο δόσε με, ὁ τσαγούς—δὸ τζαγούς, τσιρίζω—μὴ τζιρίζης, δὲ τζιρίζω, ὁ Τσιφούτς—δὸ Τζιφούτ κτλ.

Τὸ φ. Τὸ φ γίνονταν β πρὶν τὸ δ καὶ τὸ δ' π. χ. ἀλείφονται—ἀλείφονται—ἀλείφμαι—ἀλείβμαι, γράφονται—γράβμαι, κλέφτς—κλέβδοι, ράφτς—ράβδοι, σαράφς—σαράβδοι κλπ.

Κάποτε τρέπονταν σὲ π' π. χ. ραφανίς—ρεπάνι, σταφίδα—σταπίδα.

Τὸ χ. Τὸ χ εἶτανε λαρυγγικό πρὶν τὰ σύμφωνα ὅλα καὶ τὰ φωνήεντα α, ο, ου. Καὶ οὐρανικό πρὶν τα φωνήεντα ε καὶ ι' π. χ. ἀχαμνός, μαχαίρ, χειλιδόν, χηνάρ, πετραχήλι, χίλια, μούχλα, ὄχμακίς, βραχνός, βραχνιάζω, χορτάτος, λαχουράκι, παχύ, νεροχυσιό, ὀχτακόσια, ὄχτσης, χώνω, χωστός κτλ.

Διατηροῦσε ὅμως τὴ λαρυγγική του προφορὰ καὶ μὲ τὸ φωνήεν ι, σ' ἐλάχιστες ἰδιωματικές λέξεις ἢ δανεισμένες ἀπ' τὴν τουρκικὴ γλῶσσα π. χ. χήζ, χηλές, χηλιάκις, χήρτας κλπ.

Πρὶν ἂν τὰ σύμφωνα δ καὶ d γίνονταν χ καὶ γ π. χ. κράχτης—κράχτς—κράχτηδες—κράχτηδοι—κράχδοι—κράγδοι, πλέχονται—πλέγμαι, ἡ ράχη της—ἡ ράχι της—ἡ ράγι της, ὅχι δὰ—ὄχι δὰ—ὄγι δὰ κτλ. Καὶ κατόπι ἀπ' τὸ τ γίνονταν κ' π. χ. καλότυχος—καλότχος—καλότκος, κακότκος κτλ.

Στὸ σύμπλεγμα σχ γίνονταν κ γενικῶς π. χ. μασχάλη—ἀμασκάλη, ἄσκημα, λέσκη, μοσκέτ, μοσκιὰ, μοσκίζω, μοσκοβολῶ, μοσκοβολιτάδα, μοσκοκάρυδο, μοσκοκάρφ, μοσκοβολιστός, μόσκος, μουσκάρ, μούσκεμα, μουσκεύω, μουσκίδ, Παράσκος, Πασκάλης, Πασκαλιά, Πασκαλιάτκος, Πασκαλίτσα, Πασκαλιώ, πασκίζω, πάσκισμα, σκέδιο, σκεδιάζω, σκῆμα, σκίζα, σκίσιμο, σκιστός, σκιῶ, ξεσκῶ, ξεσκισμένι, σκάρα, σκονί, σκολειό, σκολνῶ, Σκουλάρ κτλ. Ὁ ἀνωτέρω φθόγγολογικὸς νόμος εἶτανε τόσο δυνατός, ὥστε ἐφαρμόζονταν καὶ σὲ λέξεις ποὺ προέρχονταν ἀπὸ ξένες γλῶσσες π. χ. στὸ τουρκικὸ μασχαρά—μασκαράς, μασκαράλκι κτλ. Παράβαλε τὰ τῆς Ἀρχαίας μυσχρός καὶ μυσκρός, σχαλὶς καὶ σκαλὶς, σχινδάλαμος καὶ σκινδάλαμος κτλ.

Στὸ σύμπλεγμα ρχ τὸ χ γίνονταν κάποτε κ, γιὰ λόγους, ὡς ὑποθέτω φωνητικούς, δηλαδὴ γιὰ λιγώτερο κόπο τῶν ὁργάνων τοῦ στόματος, ποὺ σχηματίζουν τοὺς φθόγγους π. χ. ἄρχοντας—ἄρχοδας, ἀρχόντισσα—ἀρκότσα, ἀρχοδοπαῖδ, ἀρχοδιά, ἀρκίδ, ἀρχιδιάρς, ἀρκεύω, ἔρχομαι—ἔρκου-

μαι, ἐρκόδας κτλ. Ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν εἶχε ἀπλοχωρέσει σ' ὅλες τις λέξεις, ποὺ εἶχαν τὸ σύμπλεγμα ρχ ἕως τὰ 1922, ποὺ ἄδειασε ἡ Τσεντῶ, διότι ἓνα γλωσσικὸ φαινόμενο παρουσιάζεται πρῶτα στὶς πιὸ συνηθισμένες λέξεις, καὶ πρέπει νὰ περάσῃ μεγάλο διάστημα καιροῦ, γιὰ νὰ ἐξαπλωθῇ ἀπὸ λίγο λίγο στὶς ὑπόλοιπες καὶ νὰ γίνῃ τελευταῖα νόμος γενικός. Τυχαίνει μάλιστα καμμιά φορὰ νὰ διασταυρωθῇ κατὰ τὴν ἐξάπλωσίν του μ' ἄλλο ἀντίθετο νόμο, ποὺ δὲν τὸν ἀφίνει νὰ γενικευθῇ. Ἔτσι δὲν εἶτανε καθόλου παράξενο ὅτι συγχρόνως μὲ τὰ προηγούμενα ἄρχοδας, ἐρχομός κτλ. λέγανε καὶ τὰ κοινὰ ἀρχή, Ἀρχιμήδης, Ἀρχάγγελος, Ἀρχιλλέγας, ἀρχάριος, ἀρχιμηνιά, ἀρχιχρονιά, ἀρχινεύω κτλ.

Στὸ σύμπλεγμα φχ τὸ χ γίνονταν κ σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα τῆς νέας Ἑλληνικῆς, ποὺ δὲν μποροῦνε νὰ σταθοῦν κοντὰ κοντὰ δυὸ δασέα σύμφωνα, εὐχαριστῶ—εὐκαριστῶ, εὐχέλαιο—εὐκέλιο, εὐχή—εὐκή, εὐχουμαι—φκιοῦμαι κτλ.

Ὅμοια σύμφωνα—Πολλάκις δὲν μπορούσαν νὰ σταθοῦν στὴν ἴδια λέξη δυὸ ἴδια ἢ ὅμοια σύμφωνα κ' ἄλλαξε ἡ ἔπεφε τὸ ἓνα ἀπ' αὐτά.

Π. χ. ἄτρακτος—ἄδράχτ, βράβυλο—ἄβράμυλο, ἄροτρο—ἄλέτρι, ἀσβέστης—ἀσβέφτς, αὐθεντικό—ἀφειδικό, ἀστοῖς—ἀχτοῖς, βιραδέρες—βιλαδέρες, βιραβιρίδιο—βιλαβιρίδιο, Γρηγοράσκος—Ληγοράσκος, γοήγορα—Λήγορα, γοηγοράδα—ληγοράδα, ληγορούτσκα, Γρηγόρης—Ληγόρες, γούργουρας—ζούργουρας, γοργουλί, ζεδζεβάτ—ζαρζαβάτ, ζαρζαβατοῖς, Βελζεβούλης—Ζερζεβούλης, ἀναχανιάζω—λαχανιάζω, ἀλληλαδέρφια—μηλαδέρφια, ραπόρτο—λαπόρτο, ρεντζιπέρες—λεντζιπέρες, παραθύρ—παναθύρ, πορτραίτο—ποντραίτο, φλόκαλο—φρόκαλο, ὀχτώνυχος—φτωνύχι, χειρόχτι—χερόφτ κτλ.

Σωσάννα—Ἀσάννα, ἀδιαφόρεφτος—ἀδιαφόρετος, ὑδράργυρος—διάργυρος, ταργάρι—ταγάρ, δαγαρτζίκα, ἐκυσπάζω—ξυπάζω, πεντήκοντα—πενήδα, περιτραχήλιον—πετραχήλι, φλανέλλα—φανέλλα, φορβάδα—φοράδα, Φρειδερίκος—Φειδερῆς, κοχλιάριον—χουλιάρ κτλ.

Παράβ. τὰ τῆς Ἀρχαίας π. χ. Ἀρίατος—Ἀλίαςτος, δρύφρακτον—δρύφρακτον, χίχορημι—κίχορημι, χέχορημαι—κέχορημαι, χεχαριτωμένη—κεχαριτωμένη, φέφαγκα—πέφαγκα, φέφρικα—πέφρικα, σίστημι—ἴστημι, θεθέληκα—τεθέληκα, θίθημι—τιθῆμι κτλ.

Κάποτε ἔπεφε ὁλόκληρη συλλαβή, ὅταν βρίσκονταν πλάγι της στὴν ἴδια λέξη ἢ στὴν ἀκόλουθη ὁμοιοπρόφερτη συλλαβή· δὲ θὰ πάγω—δὰ θὰ πιάγω—δὰ πάγω, κοτοτυφλῶ—κοτυφλῶ—κοντουφλῶ—σκουδουφλῶ, σησαμόλαδο—σαμόλαδο, κάθεται—κάται, τί θὰ κάμς—τὰ θὰ κάμς—τὰ κάμς κτλ. Τέτια εἶναι κ' ἡ ἀποβολὴ ποὺ παθαίνουν οἱ καταλήξεις ης καὶ εἰς τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ρημάτων, ὅταν ἡ ρίζα τελειώνῃ σὲ σ ἢ σὲ ζ. Στὴν περίπτωση αὕτην τὸ θεματικὸ σ ἢ ζ γίνεται καταληκτικὸ καὶ τὸ ὄνομα ἔχει

μονάχα ἕναν τύπο σ' ὅλες τὶς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ. Π.χ. ὁ Ἀναστάσης—ὁ Ἀναστάς, ὁ Μπαλάς, ὁ Θανάς, ὁ Μπουρνούζης—ὁ Μπουρνούσουζ, ὁ ὀγουρνούζ, ὁ τεκνεφέζ, ὁ Φουρμούζ κτλ. Στὰ ρήματα τὸ δεύτερο ἐνικὸ πρόσωπο τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστώτα τῆς ὀριστικῆς καὶ ἄλλων ὁμοιοκαταληκτικῶν χρόνων ταυτίζεται φωνητικὰ μὲ τὸ τρίτο πρόσωπο· π.χ. γυρίζεις—γυρίζ, θερίζεις—θερίζ, ξυνίζεις—ξυνίζ κτλ. Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ἀμφορεὺς—ἀμφορεύς, λαιμόμαργος—λαιμαργός κτλ. καὶ τὰ νεοελληνικά· ἀστροπελέκι—ἀστροπελέκι. Βραχοχώρι—Βραχώρι, πατητερό—πατερό, ροδοδάφνη—ροδάφνη κτλ.

Υπῆρχε ὅμως καὶ ἀντίθετη τάση, ὅτι δηλαδὴ ἕνα σύμφωνο ἀφομοίωνε τὸ ἀνόμοιο σύμφωνο τῆς πλαγινῆς συλλαβῆς ἢ προκαλοῦσε νὰ γεννηθῇ ὁμοιο σύμφωνο, ποὺ δὲν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς· π.χ. ἄωρα—ἄρωρα, βαμπάκι—βαβάκι, παμπάλαιο—βαβαλο, πομπή—βοβή, εὐαγγέλιο—βαγγέλιο—βγαγέλιο, Εὐαγγέλης—Βαγγέλης—Βγαγέλης, γάστρα—γράστρα—γλάστρα, καλαγάθ—γαλαγάθ, γάγγραινα—γάγκραινα—γάγκραινα, κοτότυφος—κοκότυφος—γογότυφος, ἰώδιο—διώδιο, τεντώνω—τεδώνω—δεδώνω, τέντα—τέδα—δέδα, Βελζεβούλης—Ζερζεβούλης, ζωῦλιον—ζωούλι, ζουζουλο, καρέγα—καρέγρα—καρέκλα, ἐφάπλωμα—φάπλωμα—πάπλωμα, βαπόρ—παπόρ—παμπόρ, Ὀλυμπία—Πολυμπία, γοσποδίνης—ποσποδίνης, περιπλοκάς—περικλοκάς, τέτσηρης—τέτσηρης, ~~σάμτσάκι~~ ~~τσάμτσάκι~~ ~~ἀρχάγγελος~~ ~~χαρχάγγελος~~, κογχυλίδιον—χογχυλίδιον κτλ.

Τὸ γλωσσικὸ αὐτὸ φαινόμενο εἶναι ἀκριβῶς ἀντίθετο τοῦ προηγουμένου, διότι σ' ἐκεῖνο δυὸ ὅμοια σύμφωνα δὲν μπορούσαν νὰ σταθοῦνε σὲ μιὰ λέξη καὶ ἄλλαξε ἢ ἔπεφτε τὸ ἕνα ἀπ' αὐτά· π.χ. κανοναρχῶ—καλαναρχῶ, φλανέλλα—φανέλλα κτλ. ἐνῶ κατὰ τὸ τελευταῖον ἀφομοιώνονται τ' ἀνομοια· π.χ. βαβάκι—βαβάκι κτλ. Στους γλωσσολόγους ἀπόκειται νὰ βροῦν πῶς μπορούν νὰ συνυπάρχουν σ' ἕναν τόπο δυὸ ἀντίθετες γλωσσικὲς τάσεις. Ἐγὼ ἔχω τὴν ὑπόνοιαν μόνον ὅτι ἴσως ἡ δεύτερη μόνον νὰ εἶναι ἐγγώρια, καὶ ἡ πρώτη νὰ προέρχεται ἀπὸ ἄλλες ἐλληνικὲς χῶρες.

Τρία σύμφωνα.—Κατὰ κανόνα τρία σύμφωνα, ἂν τὸ τρίτο δὲν εἴτανε ρ, δὲν μπορούσαν νὰ σταθοῦνε πλάγι πλάγι, καὶ τὸ ἕνα ἔπεφτε, συνήθως τὸ μεσινόν. Π.χ. ἄμπουλα—ἄμπλα—ἄμλα, ζεῦγλα—ζεῦλα, κλέφτης—κλέφτης—κλέφτηδες—κλέφτηδοι—κλέφδοι—κλέβδοι, κράχτης—κράγδοι, γελάσθηκα—γελάσθκα—γελάσκα, λιβίσθηκα—λιβίσθκα—λιβίστκα—λιβίσκα, Πέμπτη—Πέπτη—Πέπτ—Πέφτ, πάρθηκα—πάρτηκα—πάρτκα—νε—πάρκα, ράφτης—ράφτης—ράφτδοι—ράφδοι—ράβδοι, Εὐστάθιος—Στάθης—Στάθς, τρίφθηκα—τρίφτηκα—τρίφτκα—τρίφκα, φουρνέφτης—φουρνέφτδοι—φουρνέφδοι—φουρνέβδοι.

Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ἄρκτος—ἄρκος (Ἀποκ. ΙΒ, 2), ἀκανστηρίαστος—

ἀκαντηρίαστος, ἄκλαυστος ἄκλαυτος, διδάσκω—διδάσκω, θραῦμα—θραῦμα, λαυθμός—λαθμός, κάμψα—κάψα, ἔσχατος—ἔσχατος, πέπραγσθον—πέπραχθον, ὄρυγς—ὄρυς, ὄρφνη—ὄρνη, ὄρχνη—ὄχνη, συζέω—συζέω, ὕσπληγς—ὕσπληγς κτλ.

Ὁ κανόνας αὐτὸς παραβιάσθηκε στὰ ρήματα μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ἀτόνου ου· π.χ. θ' ἀρμέξετε, θ' ἀρρέψτε, θ' κοιτάξετε, ἀκούγοτανε, λούγοτανε, τριβότανε, φυλάγοτανε κτλ.

Κάποτε ὅμως ἀνάμεσα σὲ δυὸ σύμφωνα, κάπως δυσκολοπρόφερα γεννιοῦνταν κ' ἕνα τρίτο· π.χ. Ἐσρέφ—Ἐστρέφς, Ἰσραήλ—Ἰσδραήλς, ἰτζρά—ἰζδράς, μασραπάς—μαστραπάς κτλ.

Παράβαλε τ' ἀρχαῖα· γαμ—ρός—γαμβρός, μεσημρία—μεσημβρία.

Μετατοπισμοὶ συμφώνων.—Γιὰ νὰ γίνηται ἡ προφορὰ εὐκολώτερη πολλακίς ἀλλάζανε θέση μέσα στὴ λέξη τὰ σύμφωνα καὶ προπάντων τὰ ὑγρά· π.χ. ἄδρεφός, ἀμέλγω—ἀρμέγω, ἐργαστήρι—ἀγραστήρι, βαῖράμ—βαριάμ, βάιτραχος—βράθρακος, ἐκβαίνω—ἐγβαίνω—βγαίνω, ὕγρός—γουρός, γρουλλώνω—γρουλλώνω—γουρλώνω, θύμβρη—θρύβης, καλικάντζαρος—καλιτσάγκαρος, κατσάτ—τσακάτ, κριμίτσα—κιριμίτσα, κουϊουμιτζής—κουϊμουτζής, μακρουλός—μακουρλός, μακρούλα—μακούρλα, μαδούκα, μαγούτα, σπαρτεύω—παστρεύω, παστουρμάς—παστρονμάς, περιμαζώνω—πρεμαζώνω, πριλάντ—πριλάντ, λεπίδα—πελίδα, πρινάρι—πουρνάρ, πρῶν—προυνό—πουνό, στέργω—στρέγω, ἀρσενικός—σερνικός, σιζιδριμάς—σιζιδριμάς, τρουλώνω—τουρλώνω, Τρεψιθέα—Τρεψιθέα, φρουζές—φουρζές, χαρβαλώνω—χαλαβρώνω κτλ.

Παράβ. τ' ἀρχαῖα· ἀταρπός καὶ ἀτραπός, ἄργανος—ἄγρανλος, βάλαμον καὶ βλάσαμον, καρδία καὶ κραδίη, κράτιστος καὶ κάρτιστος, καρτύνω καὶ κρατύνω, καρτερός καὶ κρατερός, κύρμα καὶ κρύμα, κραδάμωμον καὶ καρδάμωμον, ὀρυμαγδός καὶ ὀρυγμαδός, τῆς Πνυκός καὶ τῆς Πυκνός, πίστεις καὶ πρίστις, Σαγαλασσός καὶ Σαλαγασσός, τέταρτος καὶ τέτρατος (πολλαχού στήν Ἰλιάδα), στελγίς καὶ στελγίς, τρασιὰ καὶ τρασιὰ, φάρξαι καὶ φράξαι, φαρξάμενος καὶ φραξάμενος, φαινόλης καὶ φαίλόνης, Χαλκηδὼν καὶ Καλχηδὼν κτλ.

(Συνεχίζεται)

ΦΩΤΙΟΣ Γ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ